

„Itt tudás- és ismeretzavar van”

**Pallagi Ferenc meghallgatása az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának
1990. július 19-i ülésén**

2006 végén, 2007 elején az államtitokról és a szolgálati titokról szóló – akkor hatályban lévő – 1995. évi LXV. törvényre hivatkozva a Társaság a Szabadságjogokért jogvédő szervezet közérdekű adatigényléssel fordult több titokbirtokos szervhez, hogy tájékoztatást kérjen az ezen szervek birtokában levő adatok minősítésének megszüntetésével kapcsolatosan. Ennek során az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságát is megkeresték azzal a kéréssel, hogy közöljenek információt arról: milyen adatok titkosítását szüntették meg 2004 és 2007 között. Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága, valamint az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága e megkeresések kapcsán először az adatvédelmi biztos állásfoglalását kérte, majd ennek nyomán a bizottságok elnökei, Lázár János és Simicskó István 2007. március elején közös levélben fogalmazták meg válaszukat.¹

A felülvizsgálat és a minősítés megszüntetése kivétel nélkül bizottsági, albizottsági, illetőleg vizsgálóbizottsági zárt ülésekről felvett jegyzőkönyveket érintett. Nem új felülvizsgálatra került tehát sor. A Nemzetbiztonsági Bizottság 1990-es jegyzőkönyveinek egy részét ugyanis Kövér László bizottsági elnök már egy évvel korábban, 2006. január 30-án visszaminősítette. A két bizottság minősítésükben megszüntetett iratainak jegyzékét két melléklet tartalmazta. A Honvédelmi és Rendészeti Bizottság, illetve ezek jogelődbizottságainak 1958 és 1999 közötti üléseiről készült jegyzőkönyvei közül negyvenöt, az 1989 novembere és 1990 februárja között működött Honvédelmi Vizsgálóbizottság nyolc, valamint a Nemzetbiztonsági Bizottság 1990-ben tartott 10 ülésének jegyzőkönyvei szerepeltek az iratjegyzékben.

Ugyanakkor nem bizonyult tényszerűnek a bizottsági elnökök azon közlése, amely szerint a „megszüntetett minősítésű iratokat a minősítés felülvizsgálatát követően a bizottságok elnökeinek rendelkezése alapján az Országgyűlés Hivatalának TÜK-Irodája – mint nyilvános iratokat – az Irattári és Levéltári Osztálynak adta át”. Itt ugyanis nyoma sem volt az iratoknak.² Eredménytelennek bizonyuló kísérletek után, három évvel később, 2010 tavaszán váratlanul az Országgyűlés Főtitkársága adott tájékoztatást ennek okáról: „a Nemzetbiztonsági bizottság egyes 1990-es bizottsági üléseiről készült jegyzőkönyveinek az adatvédelmi törvény rendelkezéseinek megfelelő felülvizsgálata folyamatban van”. A felülvizsgálat lezárulta után 2009 közepén már valóban kutathatóvá váltak az iratok, legalábbis a 2007-es jegyzékben szereplő tíz Nemzetbiztonsági Bizottsági jegyzőkönyv vonatkozásában. Ezek utalásaiból azonban egyértelművé vált az is, hogy legalább ugyanennyi ülést tartott még a Bizottság 1990 során. Idővel kiderült, hogy valóban léteznek ezek a jegyzőkönyvek, adatellenőrzésük azonban további egy évet vett igénybe. Ezek visszaminősítését ugyanis csak 2009. március 23-án hagyta jóvá Simicskó István bizottsági elnök. Végül 2011 tavaszán tizenegy további jegyzőkönyv vált megismerhetővé.

Mégsem tekinthető teljesnek a huszonegy jegyzőkönyvből álló sorozat, a hiányokra azonban csak közvetett bizonyítékok állnak rendelkezésre. Az 1990. november 15-i ülésen például önálló napirendi pontként szerepel az előző héten tartott meghallgatásból adódó feladatok tárgyalása, miközben az 1990. november 1-je és 15-e közötti időszakban tartott ülésnek semmi nyoma.

Kedvezőbb körülmények között lehet viszont az 1990. évi tavaszi választások előtt létrehozott „A belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság” irataihoz hozzájutni. Ezt a bizottságot a Nemzetvédelmi Bizottság joggal tekintette jogelődjének, hiszen az 1990 februárjában meghatározott feladatkör vonatkozásában a választások semmi változást nem eredményeztek, gyakorlatilag új összetételben folytatták a megkezdett munkát. Az 1990. január végén megalakult, Mezey Károly független képviselő vezette bizottság határozattervezetük megfogalmazásáig, 1990. február 28-ig kilenc ülést tartott. Ezek ismerete nélkül aligha lehet megérteni az év végéig tartó Nemzetbiztonsági Bizottsági vizsgálódások, meghallgatások igazi jelentőségét. A két

bizottság mindvégig az országgyűlési határozatban megjelölt célja szerint működött: „a Bizottság feladata a belső biztonsági szolgálat tevékenységének kivizsgálása”.

„Könnyen lehet, hogy a *magyar Watergate ügy első számai* vannak kibontakozóban – mondta a FIDESZ és az SZDSZ mai közös sajtótájékoztatóján. Nyilvánosságra hoztak írásos és filmbeli bizonyítékokat arra vonatkozóan, hogy a BM III/III-as, azaz az állambiztonság belső elhárítási osztálya *rendszeresen gyűjt anyagot az érvényben levő törvények szerint bűncselekménynek minősülő tevékenységgel*, úgymint a telefonvonalak lehallgatásával, a levéltitok megsértésével, valamint az úgynevezett hálózat, vagyis beépített ügynökök jelentései alapján politikai pártok és személyek tevékenységéről. A *Fekete Doboz szerkesztőségének filmje*³ szemléletesen mutatta be azokat az iratokat, amelyek az említett ügyosztály munkájának eredményeképpen mind a mai napig születtek és születnek, hiszen a szigorúan titkos felülbélyegzéssel ellátott iratok között még 1989. december végi is található.” – tudósított az eseményről a Kossuth Rádió, amely már a délután folyamán igyekezett interjút kérni a Belügyminisztérium vezetőitől, de aznap senkit nem tudott mikrofon elé állni.⁴ Pedig nyilván nem a rádióból értesültek a történetekről. A sajtótájékoztató előtt ugyanis egy órával a két párt képviselőjében Kis János és Fodor Gábor felkeresték hivatalában Németh Miklós kormányfőt, és levelet nyújtottak át a szolgálatok alkotmányosértő gyakorlatával kapcsolatos információikról, illetve az ennek megtiltására vonatkozó követeléseikről.⁵

A lehallgatási botrány nemcsak titkosszolgálati és kormányzati válságot vont maga után, de 1990 elején hosszú időre biztosította magának az első helyet a sajtóban, a politikai életben, és az emberek érdeklődve figyelték a fejleményeket.⁶ A közvélemény-kutatási adatok már korábban sem a belügy kedvező megítéléséről számoltak be: 1989 során az MSZMP után a rendőrség bizalmi indexe csökkent a legnagyobb mértékben: a márciusi 57,5%-ról novemberre 50,6%-ra. Ekkoriban inkább csak a múltbeli törvénysértő politikai perek sorozatos leleplezése vetülhetett rá megítélésükre,⁷ hiszen ugyanebben az évben a 36%-os felderítési eredményességük az NSZK után Európa második legjobb teljesítménye volt.⁸ Az 1990. január végén végzett közvélemény-kutatásra viszont már akkor került sor, amikor a botrány következményeként a belügyminiszter már benyújtotta lemondását, ennek ellenére az ekkor mért 48%-os bizalomindex mégsem jelentett földcsuszamlásszerű változást.⁹ A titkos módszerek alkalmazását a kérdezettek döntő többsége (82%) elítélte, és csupán 13%-uk vélekedett úgy, hogy a pártokról telefonlehallgatás, levélfelbontás útján folytatott adatgyűjtés nem tekinthető törvénytelennek.¹⁰ Pártpreferenciák szerint viszont jelentős szóródás mutatkozott annak megítélésében, milyen direkt politikai célokat és érdekeket véltek felfedezni abban, hogy az SZDSZ és a Fidesz a széles nyilvánossághoz fordult. Minél „keményebbnek” érezték a válaszadók a feltételezett motívumokat – „törvénysértő cselekedetről van szó”, „tájékoztatni akarták a közvéleményt”, „nagyobb népszerűsége akartak szert tenni”, „meg akarták buktatni a belügyminisztert”, „kormányválságot akartak előidézni” –, annál kevésbé azonosultak vele. A Közvélemény-kutató Intézet összegzése azt feltételezte, hogy a válaszadók úgy gondolták: nem méltó a törvénytelen ségek, a köznapi erkölcs szerint is „piszkosnak” számító módszerek ellen fellépő pártokhoz, hogy mindebből a maguk számára húzzanak hasznot, azaz hogy a közélet megtisztításának szándékán kívül politikai számítások is vezéreljék őket. Ilyet inkább az MSZP-vel és az MSZMP-vel, vagyis az ügyben vétkesnek tartott pártokkal szimpatizálók gondoltak a fiatal- és szabaddemokratákról, míg az SZDSZ-szel és a Fidesszel rokonszenvezők többsége az effajta feltételezéseket határozottan elutasította. Bár ez időben még tartott a belügyminisztériumi, a katonai ügyészségi vizsgálat, és még el sem kezdődött az országgyűlési vizsgálóbizottság munkája, mégis csak kevesen gondolták, hogy a titkosszolgálat „magánakciójáról” lenne szó. A kétharmados többség már ekkor azt valószínűsítette, hogy az így szerzett információk eljutottak az MSZP vezetőihez, ugyanakkor a népszerű Németh Miklós kormányfőről csak minden második válaszoló vélte azt, hogy olvasta is ezeket a jelentéseket.¹¹ Ennek megfelelően az emberek túlnyomó része egyetértett a belügyminiszter lemondásával, azt viszont túlzásnak tartották, hogy az ügy miatt a kormánynak, illetve a kormányfőnek is távoznia kellene.¹²

Horváth István belügyminiszter az Országgyűlés január 23-i ülésén bejelentette lemondását. Mint mondta, az alkotmány módosításakor a parlament a szükségessé váló új jogszabályok megalkotásának határidejét 1990. április 30-ban határozta meg, „A mi törvényelőkészítő munkánk is – a kormány jóváhagyásával – ehhez igazodott.” Horváth nem kívánta elhárítani magától a teljes felelősséget, feltette a költői kérdést: „vajon az ellenzék ma oly hangos szervezeteinek miért állt érdekében e téma tárgyalásának elhalasztása, amit ma rajtam kérnek számon?”¹³

A belügyminiszter költőinek szánt kérdése homályba vesz, máig tisztázatlan problémára mutatott rá. Tény, hogy a politikai egyeztető tárgyalások megkezdéséről (a Nemzeti Kerekasztalról) szóló, 1989. június 10-én aláírt háromoldalú megállapodás a témakörök felsorolásakor nem foglalkozott a nemzetbiztonságról szóló törvény megvitatásával. Az előzetes tárgyalásokon, de az Ellenzéki Kerekasztal ülésein sem merült fel közvetlenül az állambiztonság kérdése. Nem véletlenül hasonlította Tőkés Rudolf a tárgyalások menetét kooperatív, ugyanakkor kompetitív, többszemélyes játékhoz. Ugyanis „mindegyik játékosnak érdeke fűződött a pozitív eredményhez, mégis mindhárom oldalon belül léteztek eltérő érdekek és célok is, amelyek nem illeszkedtek az elérni kívánt eredményhez”.¹⁴ Természetesen az alkotmánymódosítás, a pártok működése, a választások, a büntető törvénykönyv körüli diskurzus, amely elsősorban a többpártrendszer létrehozását és a szabad választások feltételeinek megteremtését célozták, kimondatlanul is magukba foglalták az állampárti titkosszolgálatok „ártalmatlanításának” igényét. De amennyiben az MSZMP tárgyalódelegációja kifejezetten javasolta volna az állambiztonsági átalakulás napirendre vételét, legalábbis a 6. számú politikai munkabizottság biztosan nem zárkózott volna el ettől.¹⁵ Ez volt ugyanis „Az erőszakos megoldásokat kizáró jogi garanciák megteremtése” kérdéseivel foglalkozó munkabizottság, amelynek 1989. június 30-i alakuló ülésére az Ellenzéki Kerekasztal (EKA) kész javaslatcsomaggal érkezett. Javasolták a megtárgyalandó kérdések körébe felvenni a munkásőrség megszüntetését; az állambiztonsági szolgálat elválasztását a közbiztonsági, bűnüldöző és igazgatásrendészeti feladatot ellátó rendőri szervezettől; az állambiztonsági szolgálatnak közvetlenül a Minisztertanács alá rendelését; a fegyveres erők belföldi bevetetőségének újrászabályozását; a fegyveres erők pártirányításának megszüntetését; a társadalmi béke megbontására irányuló kísérlet esetére válságbizottság létrehozását; a szükségállapotot belpolitikai okból történő kihirdetésének tilalmát; az idegen csapatok belföldi beavatkozásának és idegen csapatok segítségül hívásának törvényi tilalmát, a személyi szabadságot korlátozó intézkedések megszüntetését, illetve felülvizsgálatát. Később az EKA javaslatának köre kiegészült az önvédelmi fegyverek visszavonásának, valamint az állampolgári jogok szóvivői intézménye létrehozásának javaslataival. Az alapvető cél – ahogyan ezt egy emlékeztető megfogalmazta – mindenképpen olyan jogszabályváltozások vagy új jogszabályok kidolgozása volt, amelyek „a lehető legrövidebb időn belül meggátolják a politikai hatalmat abban, hogy a ma még rendelkezésre álló erőszakos szervek bevetésével megfordíthassa a demokratizálódási folyamatot, s meggátolhassa a szabad választásokat”.¹⁶ Ezzel szemben az MSZMP az állambiztonsági szolgálat működésének nyilvános jogi rendezésére, az operatív eszközök alkalmazásának bírói ellenőrzésére, illetve az ehhez szükséges alkotmányos eszközök megteremtésére, az állambiztonsági szolgálat parlamenti kontrolljára kívánta helyezni a hangsúlyt. Ha valóban lett volna párt és kormányzati szándék a biztonsági szolgálatok belső köreiben már az év eleje óta formálódó új szabályozás megvitatására, arra leginkább a szeptember 6-i ülés adhatott volna alkalmat, amelyen Pallagi Ferenc főcsoportfőnök is részt vett a bizottság munkájában. Pallagi beszélt ugyan a „jövő útjáról”, amely az önálló állambiztonsági törvény megalkotása lett volna, de arról szó sem volt, hogy ebbe a munkába külső szereplőket, akár a Nemzeti Kerekasztalt, vagy annak leginkább érintett munkabizottságát is bevonnák.¹⁷

A Duna-gate-ügy kirobbanása utáni egymásra mutogatás során kormányzati oldalról több ízben az ellenzékét kívánták felelőssé tenni azért, hogy a kérdés a háromoldalú tárgyalásokon szóba sem került, és kivették a sarkalatos törvények sorából. Valójában az, hogy a sarkalatos törvény körébe eredetileg sem vették fel az állambiztonsági szabályozás kérdéskörét, egyértelműen a kormányoldal felelőssége.

Kiderült ugyanis, hogy 1989. június elején, tehát még a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások előtt a Belügyminisztérium követelményként megfogalmazta: „egyrészt az állambiztonság működése, eszközei legyenek ellenőrizhetők, másrészt mint sarkalatos törvény az *Alkotmány elfogadása utáni időszakban* történjen tárgyalásuk”.¹⁸ Ennek ellenére Pozsgay Imre pártjának felelősségét azzal kívánta elhárítani, hogy többször is kijelentette: „Nem értem, hogy a kerekasztal-tárgyalásokon bizonyos erők *miért gördítettek akadályokat az állambiztonsági törvény megalkotása elé*, s miért vették ki a sarkalatos törvények sorából.”¹⁹

Hasonló álláspontot képviselt Kámán György katonai főügyész, aki 1990. február 26-án adott tájékoztatást Németh Miklós miniszterelnöknek a belső biztonsági szolgálat tevékenységével kapcsolatban folytatott nyomozásáról. „A politikai egyeztető tárgyalások alkalmával a kerekasztal I/6. munkabizottságának 1989. szeptember 6-i ülésén Pallagi Ferenc miniszterhelyettes többek között úgy nyilatkozott, hogy »a jövő útjának azt tartják, hogy önálló állambiztonsági törvény szülessék, amely rendelkezik a szolgálat rendeltetéséről, szervezetéről és az általa használt titkosszolgálati eszközökről«. Az utóbbival kapcsolatban azt látná szerencsésnek, ha »ezek az eszközök külső szerv, pl. a bíróság engedélyéhez kötöttek lennének csak alkalmazhatók«. Utólag sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy a kerekasztal-tárgyalásokon ezt a témát nem sorolták a sarkalatos törvényekkel megoldhatóak közé.”²⁰

Maga Pallagi sem emlékezett másképpen. 1995-ben öt korabeli résztvevő közreműködésével jött létre az a kerekasztal-beszélgetés, amely további háttér-információkkal szolgált az öt évvel korábbi történésekről. A diskurzus legmeglepőbb – de senki által kétségbe nem vont – kijelentése a Duna-gate idején a III. Főcsoportfőnökséget irányító, majd lemondott miniszterhelyettestől, Pallagi Ferencről származott. Elmondta, hogy milyen „fájó pont” számukra, hogy éppen ők erőltették, hogy „a nemzetbiztonsági tevékenység és az arról készítenendő törvény a háromoldalú kerekasztal-tárgyalások során olyan megítélést kapjon, hogy az a sarkalatos törvények közé kerüljön be”. Szerinte ezt a *sarkalatoságot az utolsó időszakban söpörték ki*. Ennek hátránya pedig nemcsak a Duna-gate-ügyön mérhető le, de a szolgálat egész tevékenységére a mai napig is rányomja bélyegét.²¹

Pallagi tévedése nem csak az időközben eltelt öt évnek tulajdonítható. Ő ugyanis már öt hónappal a történetek után is másként idézte fel említett látogatását az I/6-os munkabizottságnál. Az 1990. január végén felállított, „A belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság” 1990. február 9-i ülésén úgy emlékezett, hogy a tárgyalások során abban értettek egyet, hogy a legcélszerűbb az volna, az új törvénynek „akkor volna meg az igazi helye és szerepe, ha [azt] az új, demokratikus országgyűlés hozza meg.”²² Ez ugyan nem azonos Pozsgay állításával, sem a Pallagi által később mondottakkal, de Tamás Gáspár Miklós hitelesnek tűnő adalékokkal tudott szolgálni a vizsgálóbizottság ülésén. Erre a körülményre Tamás Gáspár Miklós már előző nap, Végvári József meghallgatásakor is felhívta a figyelmet:²³ „Szeretnék információt adni a bizottságnak erről. A kérdés többször fölmerült, és én elkértem a jegyzőkönyvet. A plenáris ülésen is szó volt erről. A Magyar Szocialista Párt képviselője azt hiszem, Fejti volt – nem emlékszem pontosan. (Pallagi Ferenc: Akkor még Magyar Szocialista Munkáspárt volt.) Azt mondta, hogy a döntést nem lehet meghozni, mert a nemzetbiztonsági törvény még nincs készen. Az ellenzék – valóban nem igazán tartalmasan – ellenezte, azt mondták, hogy ez a dolog sürgős és ezzel az ügy feledésbe is merült, nem tértek vissza rá. Nem akarta senki megakadályozni, csak egyszerűen lekerült a napirendről.” „Elnök: Ezt a jegyzőkönyvet kérjük el.” „Tamás Gáspár Miklós: Talán a legegyszerűbb, ha elhozom.”²⁴

A Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások középszintű politikai egyeztető bizottságának 1989. július 6-i ülésén Zétényi Zsolt az erőszakos megoldásokkal kapcsolatban markánsan képviselte az Ellenzéki Kerekasztal álláspontját: „különböző információkra van szükség az állambiztonsági szervezetrendszer működésére, a rendőrség és a munkásőrség bevetettségére. Az *egyéni szabadságok korlátozására vonatkozó számtalan szolgálati szabályzat, körlevél, parancs, számtalan nyilvántartás van, amelyet nem ismerünk*. Az volt a feladatunk, hogy döntéseket készítsünk elő, de ezen információk hiányában döntéseket még javasolni sem tudunk. Erre viszont azt válaszolta az MSZMP

tárgyaló küldöttsége, hogy nincs kompetenciája. Azért akadt meg az ügy, mert hárman vagyunk jelen, ezekre az adatokra szükségünk van, illetve hajlandók vagyunk elfogadni, hogy ezeknek az adatoknak a köre esetleg más módon megszabható, de kényszerintézkedésekről úgy határozni, *hogy nem ismerjük a rendőrség szolgálati szabályzatát, a fegyveres testületek bevetettségének alapelveit, nem tudjuk, hogy ki a hadsereg főparancsnoka, milyen mechanizmusok érvényesülnek – így tárgyalni sem lehet.* Tisztelettel felvetem mint kérést, hogy az információkat kapjuk meg.”²⁵

A felvetésre Fejti György KB-titkár válaszolt az MSZMP tárgyalódelegációja részéről, és nagy valószínűséggel éppen ez a Tamás Gáspár Miklós által emlegetett jegyzőkönyvi részlet: „Tulajdonképpen az alapkérdés ez a kompetencia problémához: nekem az az érzésem, hogy a 6-os bizottság esetében maradt leginkább nyitva a kompetencia kérdése, és ez sok problémát okozhat. Ezért ajánlani kellene a 6-os bizottságnak, még egyszer tekintse át tematikailag, hogy mit ért abba a tárgykörbe valónak, amit ez a keretszerű szöveg kimond. (...) Végezetül az információ kérdésében maximális rugalmasságot kellene ajánlanunk, de az érvényes jogszabályoknak és törvényeknek a keretei között. *Különleges esetekben, amikor egy-egy érvényes rendelkezés vagy törvény a munka érdemi továbbvitelének a gátjává válik, akkor azt kell kezdeményezni, hogy az adott rendelkezés vagy törvény hatályon kívül helyezését kellene mérlegeljük, de az információ gyűjtésének a határát, főleg ami az állambiztonsági, belügyi testület munkájával kapcsolatos, az az érvényes törvényes rendelkezés határai között kell, hogy végigmenjen.*”²⁶ Fejti kijelentése egyértelművé teszi, hogy szó sincs az ellenzék „szabotázs-akciójáról”, az állambiztonság/nemzetbiztonsági átalakulás szabályozása az MSZMP jóvoltából egyszerűen nem kerülhetett be a tárgyalandó (ha nem is „sarkalatos”) törvények körébe.

A belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság 1990. január 31. és április 13. között 11 ülésnapot tartott. Volt nap – február 15. –, amikor négy alkalommal is összeültek. Kezdeti személycserét követően véglegesedett a bizottság összetétele. A változások egy dátum nélküli, de február első hetében módosított iraton is nyomon követhetők:

„A Bizottság elnöke: dr. Mezey Károly, független képviselő

A Bizottság tagjai:

dr. Debreczeni József, MDF

dr. Fodor László, MSZMP

dr. Géczi István²⁷ semleges (sic!) képviselő

Tamás Gáspár Miklós, MSZP-bizalom után²⁸

Varga Sándor, MSZP

Viola Károly²⁹, Néppárt”

A Bizottságot felállító, 1990. január 31-én elfogadott határozat kimondta, annak feladata „a belső biztonsági szolgálat tevékenységének kivizsgálása. A bizottság vizsgálatának módszerét, eljárási és működési rendjét maga határozza meg. A vizsgálat során a bizottság által kért adatokat – az Alkotmány 21. §-ának (3) bekezdése alapján – mindenki köteles a rendelkezésére bocsátani, illetőleg köteles előtte vallomást tenni. A bizottság munkájának befejezésekor ténymegállapításairól az országgyűlést tájékoztatja. A bizottság feladata továbbá a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló törvény alapján az igazságügy-miniszter által végzett engedélyező tevékenység figyelemmel kísérése. A miniszter munkájáról havonta köteles tájékoztatást adni a bizottságnak. A bizottság tagjait végzett tevékenységük során az államtitkok védelméről szóló jogszabályokban foglalt kötelezettségek terhelik.”³⁰

A választásokat követően, 1990. május 3-án megalakult Nemzetbiztonsági Bizottság 1990. május 8. és december 21. között 21 ülésnapot tartott. Speciális helyzetét az jelentette, hogy jogfolytonosként megörökölte a belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság feladat- és jogkörét, miközben nem vált állandó bizottsággá, viszont hivatalosan nem vizsgáló-, hanem különbizottságként működött. Az országgyűlés bizottságainak létrehozásáról, tisztségviselőinek és tagjainak megválasztásáról szóló 41/1990. (V. 18.) OGY-határozat meg sem említette a Nemzetbiztonsági Bizottságot. Ugyanakkor a hat parlamenti pártnak és a független

képviselőknek az országgyűlés alakuló ülését előkészítő, 1990. április 28-i megállapodása – amely a bizottsági helyek elosztásáról is döntött – az öt különbizottság között utolsóként foglalkozott a Nemzetbiztonsági Bizottsággal.³¹ Eszerint a tizenhárom fős bizottság elnökét az SZDSZ, alelnökét az MDF, titkárát az FKgP adja. Tagjai között az MDF négy, az SZDSZ kettő, az FKgP, MSZP, FIDESZ és a KDNP egy-egy taggal képviselteti magát. Összetétele ennek megfelelően a következőképpen alakult:³²

elnök: Dr. Demszky Gábor (SZDSZ) (1990. november 30-ig, 1990. december 15-től Dr. Kövér László, FIDESZ)

alelnök: Szokolay Zoltán (MDF)

titkár: Bereczki Vilmos (FKgP)

tagok: Dr. Fodor Gábor (Fidesz);

Dr. Gál Zoltán (MSZP)

Dr. Ilkei Csaba (MDF)

Dr. Keresztes Sándor (1990. augusztus 31-ig; 1990. szeptember 10.-től Dr.

Inotay Ferenc, KDNP)

Dr. Kátay Zoltán (MDF)

Dr. Kovács Béla (FKgP)

Kőszeg Ferenc (SZDSZ)

Mécs Imre (SZDSZ)

Petronyák László (MDF)

Szarvas Béla (MDF)

Mind a belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság, mind a Nemzetbiztonsági Bizottság feladatait a 7/1990. (II. 14.) OGY-i határozat tartalmazta. A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló törvény alapján az igazságügy-miniszter által végzett engedélyező tevékenység figyelemmel kísérése mindkét bizottság napirendjén szerepelt, maga a miniszter havonta volt köteles tájékoztatást adni a bizottságnak a munkájáról. Működési rendet (ügyrendet) csak az év végére alakítottak ki, de a törvényalkotás feladataiban az év során folyamatosan részt vettek.³³ A képviselői jelenlét az év során 71%-os volt, amely magasnak mondható ugyan, de nem haladta meg az országgyűlési bizottságok 1990-es évi átlagát.³⁴

Az itt közölt jegyzőkönyvrészlet Pallagi László, korábbi főcsoportfőnök, miniszterhelyettes meghallgatásának szövege. Pallagi a belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság előtt 1990. február 9-én már részt vett egy kb. háromórás meghallgatáson. A Nemzetbiztonsági Bizottság előtti 1990. július 19-i meghallgatás több szempontból is érdekes, és kellő alapot szolgáltat a két meghallgatás állításainak összehasonlítására is. Február végén – az államtitoksértés, illetve köteleességszegés ügyében – vádemelés nélkül *ügyészi megrovásban* részesítették a katonai ügyészségen a Belügyminisztérium belső biztonsági szolgálatának vezetőit, hasonlóan Végvári József őrnagyot is. Pallagi Ferenc és Horváth József ellen a vád az volt, hogy nem szüntették be a belső biztonsági szolgálat törvénytörő tevékenységét.³⁵

A történet első része ezzel lezárult. Az 1990. márciusi szabad választások után, pontosabban a választási kampány elmúltával a Duna-gate-ügy – úgy tűnt – *gyorsan feledésbe* merült. Ezért is keltett feltűnést, amikor június 25-én a parlament Györgyi Kálmánt választotta legfőbb ügyésznek, s ő első lépéseként a Katonai Főügyészséget a nyomozás befejezésére, a Budapesti Katonai Ügyészséget pedig *vádemelésre utasította* Végvári József, Horváth József és Pallagi Ferenc ügyében. Indoklásában megemlítette: „a felderített méltányolható körülményeket a büntetés kiszabása során kell majd a bíróságnak értékelnie, de azok miatt a szolgálatra jelentős hátránnyal járó előjárói intézkedés elmulasztása – amelyre a törvény öt évig terjedő szabadságvesztést rendel – nem vált csekélylé, erre hivatkozva a nyomozást megszüntetni nem lehet”.³⁶ November végén – majd 1991. január elején másodfokon – hozott ítéletében a katonai bíróság államtitok és szolgálati titok megsértése miatt Végvári Józsefet elmarasztalta és *megrovásban* részesítette.³⁷ Pallagi Ferenc esetében 1991. május 28-án, Horváth József vonatkozásában 1991. május 29-én vált jogerőssé a megrovás.³⁸ Fontosabbnak tűnt azonban a Duna-gate-ügy gyors eljelenítéltelenedésében a politikai helyzetben 1990 tavaszán bekövetkezett változás. A március végére kitűzött választásokra készülő pártok

számára a kampány során – nagyrészt a mindmáig vitatott helyzet, a homályban maradt részletek miatt – közel sem nem volt nyilvánvaló és egyértelmű üzenete a Duna-gate-ügynek. Ezért ózdkodtak egyértelműen elkötelezni magukat egy olyan kérdésben, amelyben esetleg továbbra is kiszámíthatatlanul kerülhetnek elő bizonytalan értékű, vagy a korábbiakkal éppen ellenkező politikai következmények lehetőségeit implikáló dokumentumok.

Pallagi Ferenc 1990. július 19-i Nemzetbiztonsági Bizottság előtti meghallgatása nemcsak azért érdekes, mert egy ügyészségi megrovás után és egy bírósági ítélet előtt, „félidőben” került rá sor („Jelenleg büntetőeljárás alatt állok mint gyanúsított. Ez egy kicsit kellemetlenül érintett” – mondja bemutatkozásul a bizottságnak), hanem azért is, mert az első, február 9-i meghallgatását követően lezajlottak a választások. Ezen az a „rosszabb” forgatókönyv érvényesült, amely elhárításán kimondva-kimondatlanul 1989 során az állambiztonsági főcsoportfőnökség fáradozott. Horváth József egy 1989. november végén tartott parancsnoki értekezleten hangsúlyozta: „Az MSZMP széthullásával a baloldal erői nem rendelkeznek centrummal, tehát fontos lenne, hogy a következő időszakban egy baloldali ellensúly is képződjön. (...) Azt is látnunk kell, hogy szervezetünk, de az egész társadalom jövője is függ attól, hogy a jelenleg háttérbe szorított és szétforgácsolódott baloldal mennyire lesz képes ismét jelentős politikai erővé, a jövő szempontjából kikristályosodási ponttá válni. Nekünk ezt a folyamatot lehetőségeinkhez képest – de nem törvényellenes eszközökkel – támogatnunk, erősíteniünk kell.”³⁹ Pallagi Ferenc egyetértését az emlékeztető első oldalán rögzítette: „Elismerést, dicséretet érdemlő vezetői, felelős parancsnoki munka. Szerintem ennyi ismeretet, eligazítást, útmutatást 20 éve nem kapott a szolgálat, mint most. Érdemes lenne megküldeni minden központi és területi belső elhárító osztálynak. XII. 18.” Ennek ellenére nem, hogy nem a legerősebb pártként került ki az MSZP a választásokból, de még lehetséges koalíciós partnerként sem került szóba a neve a kormányalakítási tárgyalásokon.

Pallagi Ferenc 1990. július 19-én várakozó álláspontot képviselt. Harangozó Szilveszter,⁴⁰ aki csak november elsején került a bizottság elé, az együttműködés teljes visszautasításának álláspontjára helyezkedett. Nem volt ugyan kifejezetten ellenséges, de kooperációra sem volt hajlandó. Horváth József viszont sikeres közreműködőnek bizonyult a bizottságok munkája során. Háromszor is meghallgatták: 1990. február 15-én, 22-én majd november 22-én. Ráadásul az év közepén megjelent első, visszaemlékezéseit tartalmazó könyve⁴¹ jó alkalmat nyújtott további bizottsági kérdések megfogalmazására. Pallagi inkább a tényekre koncentrálna válaszolt az iratmegsemmisítésre, a nyilvántartásra, a dossziék rendszerezésére vonatkozó bizottsági kérdésekre. Nem hárította el magától a kérdéseket azzal – ahogyan Harangozó Szilveszter gyakran tette –, hogy ő akkor már vagy még nem volt abban a beosztásban, hogy tudjon ezekről. Pallagi Ferenc a sejtéseit is elmondta, mindig hozzátéve, hogy pontos információkkal nem rendelkezik. A laikusnak tűnő kérdésekre is türelmesen reagált: „itt tudás- és ismeretzavar van”. Plasztikus kifejezése az „Acél-Harangozó műhely”. Arra utalt ezzel, hogy e két szereplő kapcsolata fejezte ki igazán a szolgálatnak a politikával kialakult zárt világát.

Természetesen a „6-os” kartonok⁴² sorsa megkerülhetetlen volt, leginkább az izgatta a bizottság tagjait – és másokat, azóta is –, hogy mekkora lehetőség volt a nyilvántartás adataiba beavatkozni, azokat kiemelni, másokat betenni, megsemmisíteni. Elhárító választ itt fogalmazott meg először: „Arról, hogy mi valós meg mi nem, tulajdonképpen csak azok a személyek tudnának nyilatkozni, akik abban az időben a tevékenységet végezték. Itt van egy furcsaság. Január végén bennünket leváltottak. Van egy időintervallum, amikor fogalmam sincs arról, hogy mi történt. Engem január végével felmentettek, attól kezdve nem tudom, mi történt.” Hasonlóan reagált az ügynök-listákkal kapcsolatos felvetésekre is: „Hogy itt április-májusban vagy a választásokat megelőzően, tehát március végén összeállhatott egy ilyen lista, azt én lehetségesnek tartom, de erről nem tudok felelősséggel nyilatkozni, mert én január végén onnan elkerültem. Ilyen listát addig nem készítettünk.”⁴³

A bizottsági meghallgatása során Pallagi Ferenc éppen a hálózati nyilvántartás nyilvánosságra hozatalát ellenezte legélesebben. „Nemzetközi hátrány és baj származnék

abból, ha megtudnák a nyilvántartás és a kartonok alapján, hogy kik voltak a szolgálattal kapcsolatban. Ez nemcsak hazai, hanem nemzetközi bajt is okozna. Lehet, hogy ezzel túl szubjektív vagyok, de ismerek bizonyos súlypontokat. Megmagyarázhatatlan állapot alakulna ki, és elszabadulna a pokol. Akit nyilvánosságra hoznak, az elmondaná, hogy ő hogy került nyilvánosságra, és ez egy láncreakciót indítana el, amely átcsapna a kémelhárítás és a hírszerzés területére is.” Akkor viszont tévedett, amikor csehszlovák és NDK-s példákat hozott fel ennek alátámasztására. Annyira központi jelentőségűnek tartotta ezt a témát, hogy meghallgatása végén még egyszer visszatért a kérdésre: „A nyilvánosságra hozatal módszerétől én nagyon tartok. Én felelősséget érzek a tekintetben, hogy ez nagyon kemény dolog. Ezt le kell zárni, hogy senki alatt se legyen ez a bomba. Ha mi elkövettük azt a hibát, hogy a kartonokat nem semmisítettük meg, akkor ezt most kellene megtenni.”

A jegyzőkönyvet érdemes összevetni Ilkei Csabának a bizottság tagjaként készített feljegyzéseivel. Pallagi Ferenc július 19-i meghallgatásáról a következőket tartotta érdemesnek rögzíteni:

„Pallagi elmondja:

1. A III-as Főcsoportfőnökség teljes hálózati anyaga megvan számítógépen, hiánytalanul a Lumumba utcai bázison. A kartonos állambiztonsági nyilvántartás is jórészt megvan, igaz, ebből kivette a magáét a megalakult NBH, a katonai hírszerzés és a bűnügyi hálózat. Az 1200 SZT-tiszt anyaga hiánytalanul fellelhető a BM Külügyi Osztályán. De nyilvánosságra hozatala bajt okozna: a) nemzetközi kapcsolatainkban, b) nem maradna autentikus erő a társadalomban, válságot okozna, pl. az egyház volt az egyik súlyponti kérdés, c) mindenütt vákuum és zavar keletkezne, értsd ez alatt azt, hogy a február 14-én megalakult Nemzetbiztonsági Hivatal nemcsak a kémelhárítástól, a III/II-ből vett át hálózati személyeket, hanem a politikai rendőrségtől, a III/III-ből is azokat, akik vállalták a további szolgálatot. Ezek az »aktívak« a névsor nyilvánosságra hozatalával lelepleződnének.

2. A politikai vezetés 1989 nyarától gyakran kérdezett, sőt követelt: *»Nem tudtok valami kompromittálót, nincs anyagotok erről és arról az ellenzéki személyről? Szedjetek már össze valamit!«*

3. A politikai vezetés tudott az iratok selejtezéséről és megsemmisítéséről. 1989. december 18-án kezdték a megsemmisítést, december 31-ig be akarták fejezni, de nem győzték jegyzőkönyvezni, ezért december 22-én abbahagyták a jegyzőkönyvvezetést és attól kezdve nyom nélkül folyt a darálás és az égetés. A »Szigorúan titkos, különösen fontos!« jelentéseket megkapták a politikai vezetők, elolvasás után vissza kellett volna küldeniük, de csak a fele küldte, Korom Mihály például szinte soha.

4. A 6-os nyilvántartó kartonhoz három aláírás kellett: a szervező tiszté, az osztályvezetőé és a vonalvezetőé. Egy-két tiszt próbálkozott év vége felé mennyiségi alapon sikeresnek látszani: lám, mennyi ügynöke van, kartont keríthetett, nevet is írhatott rá, de a csaláshoz még két tiszt kellett volna. (Mint az Operatív Nyilvántartó Osztályon annak idején nekem elmondták: legalább 4 helyen 8 ember szeme láttára kellett volna a hamis anyagnak átmennie, s ez nem történt meg soha. Az említett 3 hivatásos tiszt, a kézi és gépi nyilvántartás, a *BM Személyzeti Főosztálya*, a *BM Pénzügyi Főosztálya*, később a *Főcsoportfőnökség Titkársága* (külön kis számítógép), végül a *felügyelő államtitkár titkársága* (ide is egy számítógépet vittek be) megkerülhetetlen kontrollpontok voltak. Az SZT-tisztekről nem 6-os karton készült, nyilvántartásuk a *BM Külügyi Osztályán* történt.

5. Rögzítették a Politikai Bizottság, a Központi Bizottság és a Minisztertanács üléseit is, de úgy, hogy a rögzítő nem hallgathatott bele, mert azt a gép rögtön jelezte volna.

6. Az Aczél György–Harangozó Szilveszter vonal zárt világ volt. A megrendelt anyagok nem írásban, hanem szóbeli megbeszélések alapján készültek.”⁴⁴

Pallagi Ferenc alább közölt meghallgatási jegyzőkönyve nem csupán azért érdekes, mert Horváth Józsefhez, de még inkább Harangozó Szilveszterhez képest ő bizonyult leginkább együttműködőnek a „bukott főtisztek” közül a belső biztonsági szolgálat tevékenységének feltárásában. Természetesen ha ez az akkori bizottsági résztvevők számára nem is volt bizonyítható – bár a gyanú többször is

megfogalmazódott –, mai tájékozottságunk alapján érzékelhetők azok a témák, amelyekkel kapcsolatban Pallagi igyekezett elkerülni a pontos információk megadását. Kikerülte a kérdésre adandó választ, vagy egyszerűen nem a valóságnak megfelelő adatokat közölt a kérdezővel. Mégis, az ő előadásában kezdett összeállni a bizottság előtt az a kép, amelyben a szolgálatok tevékenységének korábban többé-kevésbé ismert részelemei kezdtek egészéssé összeállni, miközben mindmáig megoldatlan kérdések is – iratmegsemmisítés, hálózat nyilvánosságra hozatala, „ügynöklisták”, nyilvántartási adatok manipulálhatósága stb. – itt kerültek „első olvasatban” napirendre a bizottság előtt.

Dokumentum

Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága 1990. július 19-i ülésének jegyzőkönyve (részlet)

Szigorúan titkos!
NBB/0042/199045
Készült: 4 pld.-ban
1. sz. pld.
84 lap

Jegyzőkönyv

Készült az Országgyűlés Nemzetvédelmi Bizottságának 1990. július 19-én, csütörtökön reggel 9 órai kezdettel a Parlament épületében tartott ülésén.
Az ülést dr. Demszky Gábor, a bizottság elnöke vezette.

A bizottság tagjai közül jelen voltak:

Szokolay Zoltán, a bizottság alelnöke
Bereczki Vilmos, a bizottság titkára
Dr. Fodor Gábor, Fiatal Demokraták Szövetsége
Dr. Ilkei Csaba, Magyar Demokrata Fórum
Dr. Kátay Zoltán, Magyar Demokrata Fórum
Dr. Kovács Béla, Független Kisgazdapárt
Kőszeg Ferenc, Szabad Demokraták Szövetsége
Mécs Imre, Szabad Demokraták Szövetsége
Szarvas Béla, Magyar Demokrata Fórum

Napirend:

1. Pallagi Ferenc volt belügyminiszter-helyettes meghallgatása
2. Dr. Boros Péter miniszterjelölt meghallgatása

(...)

(Bejön Pallagi Ferenc.)

Demszky Gábor

Nem jeleztük, hogy milyen ügyben kívánjuk meghallgatni. Szeretném röviden összefoglalni. Egy parlamenti interpelláció nyomán felmerült az a kérdés, hogy kik adtak ki iratmegsemmisítésre utasítást az elmúlt év decemberében. Felmerült a politikai, büntetőjogi felelősség kérdése ezzel kapcsolatban. Bizottságunk meghallgatta továbbá a belügyminiszter urat a Belügyminisztérium adatfeldolgozó csoportfőnöksége által kezelt irattárral kapcsolatban. Én úgy gondolom, hogy elsősorban ezekre a kérdésekre kíván bizottságunk koncentrálni:

- az iratmegsemmisítés,
- milyen dokumentumanyagokat őriz továbbra is az irattár,

- milyen anyagok kerültek át az adatfeldolgozó csoportfőnökség számítógépes központjához.

A Mezey Károly-féle bizottság jegyzőkönyvének 103. oldalán azt olvasom, hogy december 18-án kezdődött meg az iratmegsemmisítés, aminek magyarázatául ön azt adta elő, hogy az iratmegsemmisítés az alkotmányból, illetve a Büntetőtörvénykönyvből adódó kötelezettsége volt a Hivatalnak. Később, a 103. oldalon utal arra, hogy kizárólag a határidő rövideje és mennyiségi zavarok folytán nem készültek jegyzőkönyvek az iratmegsemmisítésről. Itt elismeri a felelősségét ezzel kapcsolatban.⁴⁶

December 13-ától, tehát az iratmegsemmisítés elrendelésétől kezdve nem készült arról jegyzőkönyv, hogy milyen anyagokat semmisítettek meg. Azt kérdezem, hogy a későbbiek folyamán ez nem történt-e meg, és hogy kifejezetten született-e ezzel kapcsolatos utasítás.

Pallagi Ferenc:

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelt Bizottság!

Tisztelt Képviselő Urak!

Engedjenek meg egy megjegyzést! Őszintén mondom, hogy amikor megkaptam a meghallgatásra szóló felhívást, nagy felelősségérzettel és belső izgalommal készültem a mai meghallgatásra. Nem szeretnék érzékeny húrokat pengetni, de úgy érzem, hogy az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának a funkciója a jelen és a jövő társadalmi fejlődése szempontjából igen jelentős. Természetes, hogy ez a bizottság feltétlenül akkor tudja jobban ellátni ezt a feladatkört, ha konkrét ismereteket kap a múlt tapasztalatairól, amiből ki tudja alakítani a jelen és a jövő szempontjából hasznos és fontos lépéseket.

1989. május 1-jével kerültem ebbe a feladatkörbe. Korábban hálózati területen dolgoztam, az állambiztonsági szolgálat vezetésében voltam tíz évig technikai csoportfőnök, majd utána a szakszolgálatra felügyelő főcsoportfőnök-helyettes. Ennek nem a hálózat, hanem a figyeléstechnika, a levéllenőrzés voltak a területei.

A nyilvántartási rendszer nemzetbiztonságunk és titkosszolgálatunk ellenőrzése szempontjából nagyon fontos eszköze. Korábban ez a tevékenység beletartozott az állambiztonsági feladatkörbe, a nyilvántartás is. 1974-ben történt olyan döntés a minisztériumban, amely a teljes állambiztonsági nyilvántartást kivette a mindenkori szolgálatok kezéből, és létrehozta az adatfeldolgozó csoportfőnökséget.⁴⁷ Az elnök úr jelezte, hogy oda kerültek anyagok. Azok 1971 óta ott voltak.

Maga a technika is olyan volt, hogy ha egy hálózati személy beszerzéséről volt szó, akkor a hálózati csoportfőnökségnek át kellett küldenie az adatokat a hálózati parancsnokságra. Ott 1976 körül, amikor a Belügyminisztérium számítógépes technikai rendszere kiépült,⁴⁸ mind az állambiztonsági, mind a bűnügyi területen levő hálózat anyagai bekerültek a számítógépbe, de megmaradt a manuális nyilvántartási rendszer is. Ennek nagyon fontos kontrollrendszere volt. Egymást kontrollálták ezek a nyilvántartások. A számítógépbe adott jelzést először mindig a nyilvántartáson kellett átvinni. Ez kölcsönösen működött, tehát a kémelhárítás belenézett a belső nyilvántartásba, a belső nyilvántartás pedig belenézett a kémelhárítás nyilvántartásába, sőt mód volt arra is, hogy a katonai hírszerzés nyilvántartásába bele lehessen nézni, és a katonai hírszerzésnek módja volt arra, hogy a bűnügyi hálózat nyilvántartásába belenézzen. Ez tehát ennyire összefüggő, szövevényes rendszer volt.

A konkrét kérdés. A selejtezésről és a selejtezéssel kapcsolatos megsemmisítésről én hoztam döntést. Teljesen természetes, hogy helyzetemet és a körülményeket is figyelembe véve, nehezen került sor arra, hogy ezt a lépést megtegyem. A december 18-i utasításom,⁴⁹ amelyet kiadtam mind az operatív, mind a hálózati nyilvántartás selejtezésére és a selejtezéssel kapcsolatos megsemmisítésre, nem áll rendelkezésemre, de a bizottság megkaphatja azt. Ez irattározott anyag kell hogy legyen. Ez 6-8 oldalas konkrét utasítás volt, amelyben le volt írva, hogy milyen módon, milyen keretek között, kiknek a felelősségére, és így tovább.

A döntést tehát arról, hogy beinduljon ez a selejtezés és a vele járó megsemmisítés, én hoztam. A fő kritérium az volt, hogy mit nem szabad megsemmisíteni. Az operatív anyagok megsemmisítése a felelős vezetőre volt bízva.

Azt is hozzá kell tennem, hogy az előző társadalomban mindent megőriztek és irattárba raktak. Ez ilyen perspektívával működtetett apparátus volt. Ha módja lesz a bizottságnak az irattárba betekintenie, megláthatja, hogy mennyiségileg is milyen óriási iratanyag volt. Az is külön probléma, hogy a pártállam időszakából a Belügyminisztérium és elődei, az állambiztonsági, államvédelmi hatóság és egyebek voltak azok az államigazgatási szervek, amelyek minden iratot tároltak. Ez óriási hiba volt. Levéltárba meg egyéb helyekre került. Ez a pártállamiság arculatából, fakadt.

Amikor beindult a megsemmisítés, akkor jött olyan visszajelzés hozzám a munka menetében, hogy nem bírják. Mi ezt december végére akartuk befejezni. Nem bírják megoldani a feladatot, ha jegyzőkönyvezni kell. Ez abból állt volna, hogy ügyiratszám, az ügyirathoz tartozó számcsoport és az, hogy mikor került selejtezésre és a selejtezésben megsemmisítés vagy mi volt.

20-21-e körül lehetett (Szokolay: 22-én), amikor hozzám fordult a központi nyilvántartás vezetője, hogy nem bírják ezt. Ekkor olyan gondolat merült fel, hogy ne vezessünk jegyzőkönyvet, hiszen a konkrét dolgokat az úgyszem tudja felszínre hozni. Ekkor jóváhagytam azt a kezdeményezést, hogy ne legyen jegyzőkönyv. Ezt az utasítást a titkárságon keresztül hagytam jóvá.⁵⁰ Ezt én nem is írtam alá, ez egy más utasítási rendszerben ment. Távmondatokat kaptak a nyilvántartók. Teljesen biztos vagyok benne, hogy ezzel kapcsolatban ők az előző napokban készült jegyzőkönyveket is megsemmisítették.⁵¹

Ennek a könnyítésnek a politikai konzekvenciáit, következményeit abban az adott működési szituációban – biztosan személyes fogyatékoságom folytán – nem tudtam végiggondolni. A jegyzőkönyvek hiányából elindult olyan találgatás, hogy ugyan mit semmisíthettek meg. Ez ma is irritáló tényező lehet, hogy megsemmisülte minden, szabályosan semmisült-e meg minden, nincs-e valahol valami elrejtve, nincs-e olyan mozzanat, amely a mai vagy a jövőbeli helyzetet meg tudja zavarni, s előnyt vagy hátrányt tud keverni a politikai-társadalmi életben. Ennek a konzekvenciáit nem kellően mérlegeltem. Ez nem mentségem.

Természetesen az iratmegsemmisítés más dolgairól is szívesen teszek jelentést.

Demszky Gábor

Említette, hogy köziratértékű anyagok, szabálysértési anyagok, büntetőanyagok maradtak meg. Mi tartozik még ebbe az anyagba ezen kívül?

Pallagi Ferenc

Két területen voltak az állambiztonság anyagai. Az állambiztonsági nyilvántartásokban óriási a telítettség. Az 1956-os és az 1956 után következő időszak bírósági anyagai ebben a központi irattárban vannak. Ezek nem a csoportfőnökségeknél voltak, hanem a központi irattárban. Itt nagy mennyiségű irat van. Minden, ami szabálysértéssel vagy valamilyen döntéssel lezárt ügyként volt kezelve, a központi irattárban volt. A csoportfőnökségnél csak élő munkaanyagok voltak, amelyeken mint élő anyagokon dolgoztak.

Ezeket nekünk közvetlenül irattári jelleggel kellett tárolnunk. Olyanok anyagai maradtak meg a hálózati nyilvántartásban, akik aktívan tevékenykedtek. Ezek az „M”- és a „B”-dossziék.⁵² A csoportfőnökség ezeket már nem használhatta tovább, le kellett adnia a központi irattárba. A hálózatból kiváltak dossziéi ugyancsak a központi irattárba kerültek, a csoportfőnökségen nem maradhattak.

Ez az irattári rendszer úgy funkcionált, hogy amennyiben valaki elhalálozott, nyilvántartásba kellett venni a csoportfőnökségnél, és le kellett adni az anyagot a központi irattárba. Ez benne van azokban a paragrafusokban, amelyek szabályozták a nyilvántartási rendszert. Maga a paragrafus tartalmazta azt, hogy mi tekinthető levéltári vagy közokiratnak. Volt olyan személy is, akinek a tevékenysége már nem volt értékes vagy hasznos a szolgálat számára, vagy aki más pozícióba került; annak az anyagát is le kellett adni.

Akkor miért maradtak ezek meg? Ez is egy értelmezési rendszer. Ennek volt aktív oldala is. Hogy kik a tagjai vagy kik voltak a tagjai a hálózatnak, az mindenkor tájékoztató pontot, tájékoztató lehetőséget és tárgyszerűséget adott arra vonatkozóan, hogy ha valamilyen ügy felmerült. Nem biztos, hogy belső ügy. Lehetséges, hogy egy kémelhárítási ügy volt. Valaki a hálózatnál volt még a hetvenedik életévét is betöltve, aztán kikerült a hálózatból, de hogy tagja volt a hálózatnak, az tény. Ezeknek a kartonjait nem semmisítettük meg.

Amikor ez a december 18-i iratmegsemmisítés, operatív anyagmegsemmisítés megtörtént, a hálózati kartonokat nem semmisítettük meg. A hálózati kartonokkal én nem rendelkeztem. Amikor a III/III. Csoportfőnökségnél a munkadossziákat és a „B”-dossziákat megsemmisítették, a hálózati kartonokat összegyűjtötték, és átadták az információt feldolgozó csoportfőnökség állambiztonsági nyilvántartó osztályának. Ezeknek ma – feltételezésem szerint – ott kell lenniök. Ott tehát a kartonoknak meg kell lenniök. Az információfeldolgozó csoportfőnökség vitte fel ezeket számítógépre, és utána törölték a számítógépről.

Ezt már én is csak hallomásból ismerem. Ez február-március táján történt meg, ez a belső hálózat. Tulajdonképpen védeni kellett ezt a rendszert. Ez teljesen normális reakció volt. Az is normális reakció volt, hogy ezeket a kartonokat azért zártuk el és adtuk át, hogy illetéktelenek kezébe ne kerülhessenek. A Nemzetbiztonsági Hivatal bizonyára átvette a maga anyagait. A belső hálózati nyilvántartottakat levették a számítógépről. Ennek a számítógépes priorálási rendszernek volt egy szigorú szisztémája. Különböző belső jelek voltak arra, hogy kit milyen mértékig priorálhatnak. Ha valaki csalafintaságot csinált, és a kémelhárítás oldaláról priorált volt, akkor levették a számítógépről, és megmaradt a manuális nyilvántartás. A manuális nyilvántartást azért is tartotta meg az operatív nyilvántartó osztály, mert a manuális nyilvántartásból tudtunk leggyorsabban információhoz jutni, tekintettel arra, hogy a számítógépes priorálásnak mindig valamilyen intervalluma volt. Ha azonnal kellett válasz, azt a manuális nyilvántartásból kapták meg.

A manuális nyilvántartás most is ott kell hogy legyen a Belügyminisztérium adatfeldolgozó csoportfőnökségén. Gondolom, hogy itt szétszedés történt. A Nemzetbiztonsági Hivatal is bizonyára magához vette a maga munkájához szükséges anyagokat. Bizonyára a katonai elhárítás is elvitte a maga anyagait. A bűnügyi rendőrség is bizonyára magához vette a maga anyagait. Itt tehát bizonyára egy szétszedés történt. Ennek ott meg kell lennie, hogy kinél mennyi van, hol van, mi van.

Mécs Imre

Amikor a számítógépről letörölték, nem voltak átfedések? Egy hálózati személy különböző célokra is használható volt. Valakinek ezt szelektálnia kellett, vagy volt egy automatikus szelektáló elv?

Pallagi Ferenc

Maguk a belső jelek is ilyen funkciót láttak el. Kategorizálva voltak az ügynökök, a titkos munkatársak, különösen ha pozíciójuk vagy egyéb helyzetük folytán különös védeltséget kaptak, akkor egy általános priorálási szisztémával nemleges választ kapott a kérő szerv, de abban a pillanatban a nyilvántartás jelzett a hálózat gazdaszervének, hogy érdeklődnek – és hogy ki érdeklődik – a hálózat iránt. Oda mentek tehát a jelzések, hogy ki érdeklődik. Lehet, hogy azt kapta vissza az információt kérő szerv, hogy keresse meg ezt vagy azt a parancsnokságot. Ebből már lehetett tudni, hogy itt valamilyen kapcsolat van, de hogy ennek mi a tartalma, a lényege, az nem jött ki.

Demszky Gábor

Szeretnénk végigmenni egy kérdéskörön. Ön azt mondta, hogy az operatív anyagok egy részét nem semmisítették meg. A vezetőkre volt bízva, hogy mi semmisüljön meg. Mi volt a vezetőkre bízva?

Pallagi Ferenc

Az operatív anyagok a mi felfogásunk szerint megsemmisültek. Milyen típusú anyagokat nem lehetett megsemmisíteni? Voltak ezek a bizonyos korlátozó szabályok, amelyek már nemcsak az operatív, hanem az ügydossziékban is jelentkeztek. Az ügydossziében volt az, ami még ügy volt, amit még nem adtak le a nyilvántartásnak, vagy amit a nyilvántartásban nem lehetett megsemmisíteni. Volt egypár olyan anyag is, amely szabálysértési hatósági intézkedéssel lezárásra került. Ezeket nem lehetett megsemmisíteni.

Hogy az ilyen ügydossziéknál, amelyek még a nyilvántartóknál voltak, mit nem lehet megsemmisíteni, ez a nyilvántartásnak is szól, hogy ő sem semmisítheti meg ezeket az anyagokat, amelyeknek élő történelmi értéke, levéltári értéke van. Ezeknek ott kell lenni.

Demszky Gábor

Például Korom Mihály⁵³ megrendelt önöktől egy munkát a Dialógus-csoporttal kapcsolatban.⁵⁴ Az a megrendelés megvan, vagy ezeket az anyagokat is megsemmisítették?

Pallagi Ferenc

A hálózat területe nagyon zárt világ volt. Ez egy Aczél–Harangozó műhely. A szolgálat szempontjából is zárt világ volt. A politikával való kapcsolat szempontjából is zárt világ volt.

Amikor én a feladatot megkaptam, a politikával nem tartottam kapcsolatot. Belépett egy új helyzet. Az én ismereteim a belső elhárítás ügyeire korlátozódtak. A nyolc és fél hónapos működésemhez kapcsolódó kötelesség és felelősség oldaláról a legfőbb gondolatokat ismertem, mert bizonyos ismeretekkel rendelkeztem.

(Bejön dr. Boros Péter államtitkár.)

Demszky Gábor

Tehát a megrendelések nem dokumentálhatók. Az önök összefoglaló jelentései az eredeti ügyekkel kapcsolatban megsemmisültek, vagy ez egy külön kategóriába tartozott?

Pallagi Ferenc

Elnök Úr!

Most bizonyára arra gondol; hogy ami jelentést az MSZMP-nek és a mindenkori kormányzatnak küldtünk, az most már a szolgálat szintetizált jelentése volt. Háromfajta információs rendszer volt.

Volt egy, amely a belső elhárító csoportfőnökségen belül működött. Ez az a bizonyos napi jelentés, amely a Duna-gate-ügy kapcsán felszínre került. Az a csoportfőnökségen belül funkcionált. Abból egy felkerült az állambiztonsági szolgálat miniszterhelyettesi titkárságára, amelyből érdekesebb, konkrétabb információkat az állambiztonsági szolgálat részére, ezenkívül a miniszter, az államtitkár részére a minisztériumon belül naponta készítettek.

Ez volt az a második információs rendszer, amelyet a szolgálat szintetizált. Ezt a szolgálat vezetősége, az államtitkár megkapta. Később ezt bővítettük. A belső elhárítás területén végzett felderítő munka közben készült jelentések, amelyek a helyzeteket, a körülmények borzalmas állapotát stb.-t tartalmazták, úgynevezett szakelosztós jelentésekként működtek.

Ennek az volt a lényege, hogy a személyeknek kiment a jelentés a Belügyminisztériumból. Ennek megvolt egy névsora, helyesebben egy követelményrész, hogy kiknek kell ilyen típusú jelentéseket küldeni, ami az aktuális vagy egy átfogó időszak értékelését tartalmazta. A jelentést a szolgálat készítette el, és átadtuk a adatfeldolgozó csoportfőnökségnek. Ennek az egész további felelősségi és működtetési funkciója már az államtitkár által irányított, a Belügyminisztérium tájékoztató jelentési rendszerébe illett. Volt ott egy tájékoztatási alosztály, amely kimondottan ezeket a tájékoztatásokat tette a minisztériumon kívüli szervek irányában, és ők alakították ki, ők vitték végig, ők könyvelték és ők működtették ezt a rendszert.

Ezzel együtt – az én ismereteim alapján – ez nagyon precízen informált rendszer volt, olyannyira, hogy ha megkapott egy személy egy ilyen anyagot, például Korom Mihálynál megvolt az elosztó, hogy kik kapták meg ezt a jelentést. Olyan ellenőrző rendszer volt, hogy aki kapta a jelentést, annak a neve pirossal alá volt húzva, olyan filctollal, amelyet kevéssé lehetett megsemmisíteni, és mellékelve volt a válaszboríték is, mert ezek különösen fontos kategóriába tartozó minősítésű anyagok voltak, tehát csak ő bonthatta fel, neki vissza kellett zárnia a mellékelt borítékba, le kellett zárnia, és úgy adhatta oda postázásra. Ez a visszakerült anyag ennél a tájékoztatási alosztálynál, amely az államtitkári apparátushoz tartozott, azonnal kivezetésre került, hogy visszaérkezett vagy nem érkezett vissza, kinek az anyaga hol van.

Demszky Gábor

Visszaküldték az anyagokat?

Pallagi Ferenc

Az én ismereteim alapján ez változó volt. 50–60%-ban visszaküldték.

Demszky Gábor

Tehát sok anyag maradt kinn?

Pallagi Ferenc

Biztosan maradt. Hogy azok az anyagok hol vannak, azt nem tudjuk. Nem tudom pontosan megmondani. Ezeket nem lehetett megsemmisíteni. A nyilvántartókönyv ki tudja mutatni, hogy honnan nem érkezett vissza anyag.

Demszky Gábor

Akkor ezek az anyagok legalább megmaradtak.

Pallagi Ferenc

A selejtezés és az iratmegsemmisítés ezekre az anyagokra nem vonatkozott. Teljesen távol áll tőlem ez a terület. Ez teljesen más apparátus volt. Hogy ők hogy voltak az anyagokkal, azt nem tudom.

Mécs Imre

Sürgették az anyag visszaküldését, vagy nem merték ezt megcsinálni?

Pallagi Ferenc

Meg merték csinálni. Ez megint olyan kérdés, hogy ki merte megtenni. Volt olyan, amikor – tudomásom szerint – a titkárságon keresték, hogy két anyag még nem jött vissza. Azt viszont nem merte megtenni sem az alosztályvezető, sem a csoportfőnök, hogy felhívja X. Y.-t, és azt mondja neki, hogy legyen szíves, küldje vissza az anyagot. Az apparátus ekkora bátorságot nem vett magának. Volt olyan eset, amikor ment magasabb vezetőhöz jelzés – az államtitkárhoz, aki felügyelt erre a területre, meg a miniszterhez is ment jelzés –, hogy nem jönnek vissza anyagok, szíveskedjék intézkedni, hogy az anyagok visszakerüljenek. Ilyen tevékenység, ügyködés működött, hogy mentek ki figyelmeztetések, hogy küldjék vissza az anyagot.

Kátay Zoltán

Pallagi Úr!

A kiküldött anyagoknak mi lett a sorsuk?

Pallagi Ferenc

Ennek is volt irattározási rendszere.

Demszky Gábor

Ez hol van?

Pallagi Ferenc

Ez az adatfeldolgozó csoportfőnökségnek volt a tájékoztatási alosztálya. Nekik van az az irattározási rendszerük, amelyet úgy hívtunk, hogy nulladik példány, mert annak nem volt száma, és amíg arra a miniszter az ellenjegyzését nem tette rá, addig nem küldhették el, tehát ez volt az indító jelzés. A miniszternek ellenjegyeznie kellett, hogy látta, tehát mehet az anyag. Ennek a példánynak ott kellett maradnia. Teljesen nyilvánvaló, hogy amint érkeztek vissza a példányok, a visszaérkezett anyagot bizonyára azonnal megsemmisítették. Miért tárolnák? Ha 15 személynek küldtek anyagot, miért tárolnának tizenötöt? Hogy a nulladik példánynak mennyi volt a tárolási ideje, azt nem tudom felelősséggel jelenteni.

Demszky Gábor

Ezek szerint megvannak a hálózat személyi kartonjai. Tud-e ön arról, hogy ilyen kartonokat meghamisítottak, vagy aláírtak pausáléban ilyen okiratokat, amelyeket később tetszőleges névre ki lehetett tölteni?

Pallagi Ferenc

A legkisebb diszkrimináció esetén az egész szolgálat tönkrement volna. Ez mindig maga után vonja azt, hogy a következő időszakban nélkülözhetetlen az ilyen titkosszolgálati munkához való eszközrendszer, de ha diszkrimináció történik, akkor nem lesz, aki vállalkozik rá. Magának a szolgálatnak a legfontosabb érdeke volt ezt megőrizni, mert személyileg őt nagyon érintette.

A meghallgatás előtt Mécs úrral váltottam egypár szót. Tettem olyan megjegyzést, hogy milyen nehéz helyzetünk volt, hiszen 70–80 érvényes paragrafus volt ebben az átmeneti időszakban. A pártirányítás szakasza lezárult, az állami irányítás nem működött. A mi paragrafusaink, belső rendelkezéseink a pártállamiságra voltak ráépítve. Ez tehát nagyon bonyolult helyzet volt.

Hálózati személyek ügyében minden szolgálat maximális felelősségre törekedett, de mivel emberek vagyunk, a múltkori rendszerek is hordoztak magukban olyan körülményeket, hogy lehetett velük játszani. Hálózatnak lenni kellett. Igaz, hogy ezzel nagy butaságok történtek.

Az első időszak volt a totális elhárítás időszaka, amely a 80-as évek közepéig működött belső területen. A kémelhárítás területén már a 80-as évek elején átértük a totális elhárítás megszüntetését. Amikor totális elhárítás volt, akkor díjazták ezt. Az operatív tisztek közül egyesek feltehetően elkövettek olyant, hogy ha sikert vagy dicséretet akartak, hogy az egy forrásból jövő információt elosztották háromfelé. Ehhez nevet lehetett találni. Nem szeretnék megvádolni senkit, de alkalmaztak ilyen játékot. A fordítottját is lehetett alkalmazni. Lehetett alkalmazni olyan játékot is, hogy megegyezett az informátorral, hogy mezítlábasan fognak együtt dolgozni. Komoly információkat hozott, akkor behelyettesítette valaki másnak.

Ennek volt ellenőrző rendszere. Egy vonalvezető tisztnek ellenőriznie kellett a munkatársának a hálózattal való találkozásait. Ellenőriznie kellett azt, hogy valóságosan működik-e a hálózat, az operatív tiszt miként végzi a hálózattal a munkát, szakszerűen dolgozik-e. Ez a rendszer ki volt építve, de ebben is lehetett lyuk. Slendriánság, fegyelmezetlenség folytán valami megtörténhetett. Manipulálhattak dolgokat. A hálózati nyilvántartás döntő része reális, de el tudom képzelni, hogy olyan személyek is szerepelnek benne, akik életükben nem voltak a hálózat tagjai. Ahogy itt a politikai és a társadalmi állapotok elkezdtek lazulni, változni, ez az állománynál is egy nagy elbizonytalanodást váltott ki. Ezek nagyon veszélyesek voltak.

Demszky Gábor

A hálózati személynek nem kellett nyilatkozatot aláírnia?

Pallagi Ferenc

De.

Demszky Gábor

Ha nem írt alá nyilatkozatot, akkor tekinthették-e hálózati személynek?

Pallagi Ferenc
Kartont nem írt alá.

Demszky Gábor
A most meglevő irattári anyagok mit tartalmaznak?

Pallagi Ferenc
Személyi anyagaikat.

Mécs Imre
Azt, hogy mikor szervezték be?

Pallagi Ferenc
Azt hiszem, az is rajta volt. Maga az operatív tiszt írta alá. Az ilyen beszervezéseknél legjobb esetben alosztályvezetői ellenjegyzés kellett. Magasabb parancsnoknak kellett aláírnia vagy engedélyeznie a beszervezésüket. Az operatív tiszt írta alá, az alosztályvezető ellenjegyezte. Ez mint hálózati karton működött. Ezt a személy soha sem látta. Ezen nincs rajta a kézjegye.

Mécs Imre
Min van rajta a kézjegye?

Pallagi Ferenc
A szervezési nyilatkozaton.

Kőszeg Ferenc
A szervezési nyilatkozat egy okmány?

Pallagi Ferenc
Van úgy, hogy egy okmány, van úgy, hogy két okmány. Olyan is előfordult már, hogy nem mindenkitől vettek titoktartási nyilatkozatot. Volt olyan is, hogy valakit nem kimondott hálózatként hoztak kapcsolatba, hanem társadalmi kapcsolati jelleggel működött.

Kátay Zoltán
Nem áll fenn annak a veszélye, hogy dezinformációs anyagok jutnak be a hálózatba? Semmi garanciája sem volt a szervezetnek arra, hogy nem épülhet be könnyedén akárki.

Pallagi Ferenc
Ez nem volt jellemző. A szervezet törekedett a konspirációs szabályok betartására. Ez volt az egyik főkritérium. Hogy esetleg ilyen személy is bekerülhet az apparátusba, azzal mindig számolni kellett.

Demszky Gábor
Létezett olyan belső utasítás, hogy ha valaki elmegy egy presszóba találkozóra, az önmagában hálózati szervezésnek tekinthető?

Pallagi Ferenc
Elnök Úr!
Azt gondolom, hogy itt tudás- és ismeretzavar van. A találkozás és a szervezés között egy aktus jellegű minőségi különbség van. A szervezéskor nemcsak a tartótiszt, hanem annak felügyelő vezetője is ott volt. Ez teljesen szabályos volt. Hogy a szervezés hol történjék – presszóban vagy bárhol –, arra megint megvolt a lehetőség. Ez alkalmazkodott az adott körülményekhez. Volt olyan, hogy a személy azt mondta,

hogy ő nem hajlandó itt, hanem csak ott. Volt olyan is, hogy készült egy hanginformációs rögzítés, nem azért, hogy azt örök életre megtartsák, de ha történetesen egy hét múlva másként alakul a helyzet, akkor ott legyen ez is. Több ilyen biztonsági rendszert alkalmaztak.

Demszky Gábor

Nem válaszolt határozottan arra a kérdésre, hogy tud-e olyan esetről a legutóbbi időkből, amikor üres személyi kartont aláírtak tisztekkel, amelyet később tetszőlegesen kitöltöttek.

Pallagi Ferenc

Én ilyen esetről konkrétan nem tudok.

Bereczki Vilmos

Hallott-e ilyenről?

Pallagi Ferenc

Mint lehetőség, ez fennállt. Hogy én nem tudok róla, az nem jelent semmit. Ki jelent nekemilyent? Utólag hallottam én is, hogy ezekkel a kartonokkal néha manipuláltak.

Kőszeg Ferenc

Volt olyan, hogy olyan személyek neve jelent meg a kartonon, akik nem is voltak beszerelve?

Pallagi Ferenc

Ismereteimre támaszkodva azt tudom mondani, hogy nem hiszem, hogy tipikusan ilyen célzattal vittek be anyagokat. Abban az időben nem volt az, hogy ha megváltozik egy rendszer, akkor valakit ne kompromittáljon ez.

Fő vonulatában nem hiszem, de előadódhatott. Ettől tartott az apparátus. Törekedtünk a fegyelem, a konspiráció megtartására. Hogy nem sikerült, annak ezer oka volt, de törekedtünk rá, már csak a felelősségünk meg saját sorsunk végett is.

Kőszeg Ferenc

Ezeknek a beszerzési iratoknak mi lett a sorsuk?

Pallagi Ferenc

Ezek voltak a „B”-dossziében. Ezek megsemmisítésre kerültek.⁵⁵

Fodor Gábor

Azt mondta, hogy vannak olyan kartonok, amelyeken rajta voltak a hálózati személyek. Azt is mondta, hogy elképzelhető a régi logika szerint, hogy olyanok is voltak, akik nem is voltak beszerelve, de jó volt, ha minél több hálózati személye volt valakinek. Azt is mondta, hogy aláírtak nyilatkozatot, akkor a kettő összevetésével ki lehet deríteni, hogy kik voltak valóban beszerelve.

Vagy talán ön elképzelhetőnek tartja azt, hogy netán ezeken a hűségnyilatkozatokon történhettek hamisítások?

Mécs Imre

Megvannak ezek?

Bereczki Vilmos

Nincsenek meg. Csak a kartonok.

Pallagi Ferenc

Ez egy operatív anyag, hogy valaki beszerzési nyilatkozatot aláírt. Ezeket az anyagokat megsemmisítették. Itt volt az a paradox helyzet – ennek vannak jogi okai

meg a békés átmenettel kapcsolatos okai is –, hogy nem tudtuk másképp elképzelni, hogy később az a tevékenység, amelyre egy hálózatot beszerveztünk, az új Btk alapján nem minősül bűncselekménynek. A Btk megszüntette a politikai bűncselekmény kategóriáját. Sokat kivett a bűncselekmény kategóriából, ami korábban benne volt. Tehát az ilyen irányban működtetett hálózat és maga a tevékenység is törvénytelen volt. Egy rendszerváltozás engem nagyon nyomott, hogy kezdett mozogni az apparátus, és még ott tartottunk, hogy akkor alakultak ki a rendszerváltozás első lépései. Én azért döntöttem úgy, hogy semmisítsünk meg minden operatív anyagot, hogy ezt soha se lehessen senki ellen se felhasználni.

A karton önmagában egy tényt rögzít, ami feltehetően jelentős részében objektív és valós, de ha megtalálom, hogy ez a személy kikkel dolgozott, kinek dolgozott, mit dolgozott, és az már nem bűncselekmény a hatályos jog esetében, és ez átkerült volna az országba, a választásoknál annak beláthatatlan következményei lettek volna. Ezek a nyilvántartások nemcsak a budapesti központban voltak. Ezek minden megyei székhelyen is ott voltak. Én rettegtem attól, hogy ezek az operatív anyagok, szervezési nyilatkozatok, hűségnyilatkozatok, a tevékenységről szóló jelentések valakinek a kezébe kerülnek, és a választási pártharcban ezeket pró-kontra felhasználják. Ez nem szolgált volna egy békés átmenetnek. Meg kellett akadályozni, hogy ezek megakadályozzák a békés átmenetet és a választások stabilitásának a kibontakozását.

Kőszeg Ferenc

Ez döntő politikai lépés volt. Ezt nem beszélte meg a miniszterrel?

Pallagi Ferenc

Hogyne beszéltem volna meg! Ez napirendi kérdés volt. Végző fokon az államtitkár kezében volt a nyilvántartás, de engem inspiráltak abban az irányban, hogy csináljunk valamit. Én magam ezzel az üggyel úgy foglalkoztam, hogy az új alkotmány és az új Btk. adta meg azt a fordulópontot, hogy most már kötelező ezt megcsinálni a magam filozófiája alapján. Természetes, hogy tudott róla a minisztérium vezetősége.

Demszky Gábor

Kik tudtak róla?

Pallagi Ferenc

A minisztérium teljes vezetősége.

Bereczki Vilmos

Meg lehetett volna tenni ezt a minisztérium ellenére?

Pallagi Ferenc

Igen.

Bereczki Vilmos

Ha az összes operatív anyagot megsemmisítette – a szervezési iratoktól kezdve az összes dokumentumot –, ami a hálózat működésére vonatkozott, akkor miért nem semmisítette meg a kartonokat?

Pallagi Ferenc

A kartonok felett nem én rendelkeztem.

Bereczki Vilmos

Ki?

Pallagi Ferenc

Az államtitkár: Tölgyessy [helyesen: Földesi] Jenő, utána Gál Zoltán.⁵⁶

Bereczki Vilmos

Kinek a kompetenciájába tartoztak?

Pallagi Ferenc
Gál Zoltánéba.

Bereczki Vilmos

Van tehát egy kartonnyilvántartás, amely mögött nincs operatív anyag. Ez az államtitkár kompetenciájába tartozik egészen a kormányváltásig?

Pallagi Ferenc
Igen.

Bereczki Vilmos

Ha oda olyan kartonok kerültek be, amelyek nem valós hálózati személyekre vonatkoznak, hogyan lehet ezeket onnan kiszűrni?

Pallagi Ferenc

Ez nagyon nehéz kérdés. Arról, hogy mi valós meg mi nem, tulajdonképpen csak azok a személyek tudnának nyilatkozni, akik abban az időben a tevékenységet végezték. Itt van egy furcsaság. Január végén bennünket leváltottak. Van egy időintervallum, amikor fogalmam sincs arról, hogy mi történt. Engem január végével felmentettek, attól kezdve nem tudom, mi történt.

Közben megalakult a Nemzetbiztonsági Hivatal. Ezt végigvizsgálni minimum annyit jelentene, hogy végig kellene kérdezgetni a volt alosztályvezetőket, hogy mondják el, mi volt. Más módszert nem tudok. Ez viszont nagyon bizonytalan módszer lenne. Ebbe most már bejátszhatnak szubjektív elemek. Lehet, hogy egyik-másik alosztályvezető is azt fogja mondani, hogy nem hajlandó nyilatkozni.

Kőszeg Ferenc

Nem merült fel ezeken a megbeszéléseken, hogy a nyilvántartásban meg kellene semmisíteni ezeket a kartonokat? A központi nyilvántartás részeire kiterjedt ez a megsemmisítés?

Pallagi Ferenc

Arra kiterjedt. Az, hogy a belső elhárítást teljes egészében fel kell számolni, nekünk benne volt az irányítási rendszerünkben. Amikor összehoztam a szakbizottságokat annak érdekében, hogy a szolgálat új működési rendszerét, létszámát teljesen új alapra helyezzük, akkor már megvolt a keveredés a politikai vezetésben, hogy demokratikus centralizmus stb., és akkor azt úgy mondták nekünk, hogy azok nemlétező dolgok, itt teljesen a polgári demokráciára alkalmas apparátust kell létrehozni. A kartonok sorsa konkrétan nem szerepelt.

Bereczki Vilmos

Kért a Belügyminisztérium vagy a politikai vezetés önkéntől a vége felé olyan listát, amely az önök ismeretei alapján nem a hálózati személyekre, hanem a várhatóan új politikai képviselőjelöltekre vonatkozott volna, vagyis, hogy kik várhatók, hogy a politikába bekerülnek? Hallott-e ön ilyen listáról?

Pallagi Ferenc

Tőlünk ilyen listát sem a politikai, sem az állami vezetés nem kért. Január végéig tőlem ilyen listát nem kértek. Nem is készült ilyen lista.⁵⁷

Bereczki Vilmos

Arról, hogy az akkor még félillegális politikai vezetők közül kik azok, akik hatalmi helyzetbe kerülhetnek?

Pallagi Ferenc

Nem.

Bereczki Vilmos

És a szervezetek vezetőiről?

Pallagi Ferenc

Nem. Ilyen listát nem kértek, és ilyen listát mi nem csináltunk. Én ezelőtt egy hónappal hallottam, hogy szó van valamilyen listáról, hogy valamikor készülhetett egy lista, valaki tud egy listáról. Ezeket már hallomásból tudom. Hogy itt április-májusban vagy a választásokat megelőzően, tehát március végén összeállhatott egy ilyen lista, azt én lehetségesnek tartom, de erről nem tudok felelősséggel nyilatkozni, mert én január végén onnan elkerültem. Ilyen listát addig nem készítettünk.

Mécs Imre

Körülbelül hány karton áll rendelkezésre? Van-e ezeknek nyilvántartásuk? Ki lehet-e ezekből emelni ellenőrzés nélkül, vagy be lehet-e tenni ezekbe valamit ellenőrzés nélkül? Van-e irattározási, forgalmazási rendjük? Ügyirattechnikailag ezek hogy állnak?

Pallagi Ferenc

A kartonok irattározási rendjére volt érvényes előírás. Ezeket iktatókönyvben kellett szerepeltetni. Ezeknek számai voltak. Biztos, hogy ez így is történt, hiszen ez kötelező forma és előírás volt az ott dolgozó apparátus számára. Természetesen ott is alakulhatott ki egy manipulációs rés.

Mécs Imre

Én inkább a visszakereshetőségre gondolok.

Pallagi Ferenc

Azt most nem tudom megmondani, hogy a Duna-gate-botrány kipattanását követően maga ez a nyilvántartás hogy lett véglegesen rendbe téve.

Mécs Imre

Amíg ön szolgálatban volt?

Pallagi Ferenc

Addig sem tartozott közvetlenül hozzám. Felelősségteljes választ nem tudok adni arra vonatkozóan, hogy a nyilvántartókönyvek élnek-e. Azt nem tudom felelősséggel megmondani, hogy a nyilvántartókönyvek, amelyekben a kartonok nyilvántartása szerepel, élnek-e, vagy nem élnek.

Mécs Imre

Karton nem jöhetett létre másként, mint hogy kiadták iktatószámmal, stb.?

Pallagi Ferenc

Igen.

Mécs Imre

Több aláírás szerepel ezeken a kartonokon, vagy pedig csak egy aláírás?

Pallagi Ferenc

Operatív tiszt, vonalvezető, osztályvezető.

Mécs Imre

A kartonok számára vonatkozóan mit tud mondani?

Pallagi Ferenc

A belső elhárítás területére gondol?

Mécs Imre
Igen.

Pallagi Ferenc

A kartonra rá van vezetve, hogy ez a személy már nem funkcionál, de a kartonnak meg kell lennie. Becslésem alapján az 50-es évek óta meglevő kartonok is vannak. A belsónél biztos, hogy százas nagyságrendek vannak. Ha visszamegyünk a történelemben, az mind bővíti ezt az időszakot, hiszen mind szélesebb. A totális elhárítás idején biztos, hogy ezres nagyságrendűek.

Mécs Imre

Őn azt mondta, hogy ez egyszerűbb ellenőrzési mód volt, mint a számítógépes, mert ott esetleg 24 órát kellett várni, így viszont gyorsan le tudtak priorálni személyeket. Akkor ennek a nagyságrendjét mégis kellett érezni, hiszen átforgatták a kartonokat.

Pallagi Ferenc

Én személy szerint ennek a tevékenységnek ilyen konkrét dolgait nem ismerem. Én a szolgálatnak más szintjén voltam. Csak példaként mondom, hogy erre vonatkozóan autentikusabb ismeretei voltak Horváth Józsefnek, az ottani csoportfőnöknek. Még konkrétabb ismerettel rendelkeztek a csoportfőnök-helyettesek. Nekik és a csoportfőnököknek kellett ismeretekkel rendelkezniük erre vonatkozóan.

Itt külön kategorizálva voltak azok a területek, ahol a belső elhárítás tevékenykedett. Azok, akik történetesen az ellenzéki pártok vagy csoportosulások területén dolgoztak, bizonyára pontosabb információkat tudnának adni. Nagy volumenű kérdésekről a csoportfőnökök vagy a csoportfőnök-helyettesek tudnának mondani valamit. Én ezekkel nem foglalkoztam.

A hálózat kereteit konkrétan nem kereshettem. Ismerem a hálózat súlypontjait; tudom, hogy hol, milyen területeken milyen súlypontok voltak. A súlypontokat ismerem. Természetes, hogy néhány nevet is tudok. Ha akartam volna, több nevet is megismerhettem volna, de ez alatt a nyolc hónap alatt nekem millió más dolgom volt, mint az, hogy most rászálljak a belső elhárítás ilyen megismerésére.

Ezt szükségtelennek is tartottam, mert működésbe lépésem idejétől kezdve törekedtem első impulzusként azt a felelősséggel járó szabadságot megadni, hogy a csoportfőnökök ne bábfigurák legyenek, hanem felelősen vigyék a szolgálatot. Azt láttuk, hogy az átrendeződés időszaka jut nekik osztályrészül. Ezért a fő tevékenységembe vágó működésre törekedtem koncentrálni a hírszerzéstől a katonai elhárításig. A megváltoztatásra törekedtem koncentrálni, hiszen ezt tartottam sorsdöntő feladatommak mint szolgálatvezető, hogy próbáljam a jogállamiság irányába átvinni a szolgálatot.

A harmadik fontos kritérium, hogy az aktuális biztonsági intézkedésekre kellett működtetnem az egész szolgálatot. Ahogy hivatalba léptem, ott volt Nagy Imre temetése és a többi. Olyan politikai események történtek az országban, amelyeknek a biztonsági vetülete az akkori időben nagyon súlyos volt: román helyzet, német helyzet stb. Körülöttünk megcsontosodott az állambiztonsági környezet, mert Csehszlovákiától kezdve egy megcsontosodott állambiztonsági környezetben éltünk. Azok nekünk nagyon nehéz idők voltak ilyen szempontból.

Attól is kellett tartanunk, hogy valami más történik. Arra kaptunk végül engedélyt, hogy február végére alakítsuk át a szolgálatot, járuljunk hozzá egy nemzetbiztonsági törvény koncepciójához. Közben a törvény előkészítése is folyt. Az volt a cél, hogy február végére a szolgálat már egy új struktúra szerint ketyegjen, de működjék, és amikor majd a nemzetbiztonságról szóló törvényerejű rendelet alapján a választásokat követő országgyűlés meghozza a nemzetbiztonsági törvényt, hozzá tudják igazítani a törvényhez a szolgálat működését.

Láttuk ugyanis, hogy ha megvárjuk a törvényt, és addig nem igazítunk a szolgálaton, akkor a törvény életbelépésével a szolgálat egyszerűen megáll. Nekünk akkor – becslés szerint – 40–50%-os létszámcsökkentést kellett végrehajtanunk. Ez 2500–3000 embert jelentett. Ezeknek az ügyét el kellett rendezni. A belső elhárítást egy

osztályra kívántuk lezsugorítani. Két főágazatot gondoltunk: a hírszerzőket és az elhárítókat. Ebben a belső elhárítás csak egy osztály lett volna, holott eddig egy csoportfőnökség volt. Ezeknek az új embereknek át kellett rendezni a sorsát.

Ilyen szituációban voltunk. Ezért ezeknek a dolgoknak a mélységébe nem tudtam belemenni. A súlypontokat ismertem.

Mécs Imre

Az MSZMP-tagok beszerzésére különleges szabályok voltak. Ezekről legyen szíves tájékoztatni!

Pallagi Ferenc

MSZMP-funkcionáriust nem lehetett beszervezni. Semmilyen választott tisztségviselőt nem lehetett beszervezni. MSZMP-tagot csoportfőnöki vagy valamilyen különleges ok folytán magasabb előjárói miniszterhelyettesi vagy miniszteri engedéllyel lehetett csak beszervezni. Ez nagyon ritkán fordult elő, hiszen az már olyan funkcióban lett volna, amely kizárta a hálózatbeszerzési lehetőséget.

Szokolay Zoltán

Ez csak a III/III-ra vonatkozott?

Pallagi Ferenc

Nem. Ez még a hírszerzés hálózatára is vonatkozott.

Bereczki Vilmos

Két kérdést szeretnék feltenni:

1. Olyan jelzéseket kaptam, hogy az MSZMP-n belül létezett valamilyen biztonsági szolgálatszerűség, amelybe az MSZMP-tagok külön csatornán adták az információt a pártvezetőség részére. Tud-e ilyenről?

2. Mi a véleménye, mint titkosszolgálati szakembernek, milyen belpolitikai következményekkel járna ennek a kartonos nyilvántartásnak a nyilvánosságra hozatala?

Pallagi Ferenc

Az MSZMP. Én egyet tudok. Nekünk az MSZMP Központi Vezetőségnek – ebbe beletartoznak a megyei vezetők is – az anyagában turkálni nem volt szabad. Nem is nagyon zsörtölődünk emiatt. Teljesen intaktnak kellett lennünk az MSZMP vezetősége tekintetében.

Kellemetlenség is adódott ezzel kapcsolatban. Volt egy idő – valamikor 1987-ben –, amikor politikai bizottsági okmányok kikerültek külföldre, és külföldről kerültek haza. Mindjárt elkezdtek bennünket masszírozni, hogy mit tudunk erről. Mondtuk, hogy mi azt sem tudjuk, ha az MSZMP-be felvesznek egy gépírónőt. Mi azt nem prioráltuk.

Ilyen helyzet volt. Volt olyan, hogy a hangosító rendszer begerjedt, akkor nem mi gerjesztettük-e be. Volt egy olyan buta helyzet, hogy az MSZMP politikai bizottsági és központi bizottsági üléseinek, majd később a kormányüléseknek a hangrögzítési, hangtechnikai feladatait ránk oltrozták. Ez ránk maradt a régi időszakból a megbízhatóság végett. Elég nehéz volt erre olyan technikai rendszert kialakítanunk, hogy védjük az apparátusunkat. Úgy igényeltük a gépet az ipartól, hogy egész automatikusan jelzi, hogy ekkor meg ekkor belépek. Tehát tudatosan úgy alakítottuk ki a technikát, hogy maga a technika védje az embert.

Ha volt is biztonsági szolgálat az MSZMP-n belül, azt nekünk nem kötötték az orrunkra. Ott általában nem nagyon kotorászhattunk. Ha valaki népgazdasági csintalanságot csinált, rögtön mentek a központba, hogy az állambiztonsági szolgálat szaglászik, és nem dicséretet kaptunk érte. Nagyon kikaptunk egypárszor azért, hogy valamelyik autentikus gazdasági és politikai személyiség környezetében mit kotorászunk.

Azt nem hiszem, hogy volt nekik ilyen szolgálatuk, de belbiztonsági rendszerük lehetett. Mindenki szeretett a pártközpontban sokat mondani. Volt, aki mást mondott a pártközpontban, mint amit nekünk mondott.

Bereczki Vilmos

Volt-e lebukás olyan esetből kifolyólag, hogy nem valós ügynököt jelentettek a nyilvántartásnak? Ez milyen belpolitikai szituációt hozna létre?

Pallagi Ferenc

Nemzetközi hátrány és baj származnék abból, ha megtudnák a nyilvántartás és a kartonok alapján, hogy kik voltak a szolgálattal kapcsolatban. Ez nemcsak hazai, hanem nemzetközi bajt is okozna. Lehet, hogy ezzel túl szubjektív vagyok, de ismerek bizonyos súlypontokat. Megmagyarázhatatlan állapot alakulna ki, és elszabadulna a pokol. Akit nyilvánosságra hoznak, az elmondaná, hogy ő hogy került nyilvánosságra, és ez egy láncreakciót indítana el, amely átcsapna a kémelhárítás és a hírszerzés területére is. A hálózat néha több irányban dolgozott, tehát olyan pozícióba is került, hogy a hírszerzés vagy a kémelhárítás is dolgozott. Volt olyan, hogy a hírszerző hálózat is belőle dolgozott. Ezeket – megítélésem szerint – erősen zárni kell, mert máskülönben teljes felfordulás lenne.

Én ezt tudom felelősséggel mondani.

Bereczki Vilmos

Milyen mélységű lenne ez a zavar?

Pallagi Ferenc

Ez nem ilyen kategória. Egy teljes társadalmi válság kiváltódását látom ebben.

Bereczki Vilmos

Maradna-e autentikus politikai erő az országban?

Pallagi Ferenc

Nem hiszem.

Bereczki Vilmos

Társadalmi erő?

Pallagi Ferenc

Nem hiszem.

Mécs Imre

Egyházi erő?

Pallagi Ferenc

Ez olyan rendszer, amely a társadalom minden rétegében, minden területén, minden intézményében kiépítette ezt a hálózatot.

Bereczki Vilmos

Az ellenzék tisztessége megmaradna?

Pallagi Ferenc

Minden körülmények között zavarná. Biztos, hogy bizonyos személyek teljesen intaktak maradnának. Mécs úr említette az egyházat. Például ez az egyik súlypont. Ennek a kihatása hazai és nemzetközi vonatkozásban nehéz kérdés. Én ezt nemzetközi bombaként jellemezném. A bizottság nem tudna mit csinálni, hogy ezt hova tegye.

Mécs Imre

De van másfél millió dosszié!

Pallagi Ferenc

Nem hozták nyilvánosságra. Mindegyik elfojtotta. Csehszlovákiában, az NDK-ban lefojtották. Nem engedik.

Személyek, politikai szervezetek vagy az ország belső helyzetében és nemzetközileg okozott zavar mellett – itt van Boros úr is – nem tudom, hogy mi történék a nemzetbiztonsággal a jövőt illetően, hiszen mint a patkányok, úgy menekülnek az emberek. Semmi garancia sincs arra, hogy holnap nem egy hírszerző hálózat fog-e a felszínre kerülni. Akkor milyen eszközökkel és módszerekkel képes a mostani Nemzetbiztonsági Hivatal vagy az ország biztonsága megmaradni.

Ennek olyan fajtája is van, hogy a titkosszolgálatosok nem szeretik az ilyesmit. A titkosszolgálatosok között az utóbbi időben nemcsak keleti orientáció volt, hanem megindult a nyugati kontaktus kiépítése is.

A titkosszolgálatok nagyon vigyáznak a korrektségre. Ők mindig biztosítékokat akarnak. Ezek soha sem publikált és nyilvános dolgok. Ha itt történik egy robbanás, ennek a következményei beláthatatlanok. A többi titkosszolgálat azt mondja, hogy amíg itt nem alakul ki egy stabil állapot, megszakítja a kapcsolatot, mert nincs biztosíték.

Nem tudatosan hozom ezeket a rémhíreket. Bereczki úr azt kérte tőlem, hogy szakmai ismereteim alapján mondjam el. Én ezeket a körülményeket és a körülmények következményeit megtanultam jobban számba venni.

Kőszeg Ferenc

A megalakuló Nemzetbiztonsági Hivatal a nyilvántartásból elvitte azokat az anyagokat, amelyekre szüksége volt. Ezek a hálózati személyi kartonok, illetve ezeknek a másolatai nem kerültek-e át a Nemzetbiztonsági Hivatalba?

Pallagi Ferenc

Hogy mi került át és mi nem, arról felelősen nem tudok mondani semmit. A magam logikája szerint – ami lehet, hogy rossz és hibás logika – a Duna-gate-botrány és az állambiztonsági szolgálat botránya és bukása a belső elhárítás területén feltétlenül azt a követelményt állította a Nemzetbiztonsági Hivatal vezetősége elé, hogy nagyon nézze át, hogy mire számíthat. Ha nekem kellene ma ezt csinálnom, én nagyon átnézném. Valamit átvennék. Különösen a szélsőséges körökben mozgó kapcsolatrendszereket érdemes átvenni.

Ebben a pár hónapban arra törekedtünk – jóllehet, a tények mást is felszínre hoztak –, hogy az ország két szélsőséges területén levőket próbáljuk jobban figyelemmel kísérni, hogy ne legyen támadás. Bizonyos hálózattal rendelkező itt az apparátus. Ezeket érdemes tovább működtetni egy alkotmány- és törvényvédő belső biztonsági szolgálati funkcióban. Az alkotmány és a törvény védelme feladata a nemzetbiztonsági szolgálatnak. Ki kell választani, hogy itt kikkel lehetséges kapcsolatot tartani. Nem hiszem, hogy teljesen védtelenül hagyták.

Kőszeg Ferenc

Február 1-jén megalakult a Nemzetbiztonsági Hivatal. Még nem volt új kormány, nem volt új miniszter. Ekkor a Nemzetbiztonsági Hivatal illetékesei átvették ezeket a kartonokat.

Pallagi Ferenc

Szerintem ez nem történhetett meg. Itt volt egy nagy vákuumállapot. A Nemzetbiztonsági Hivatalt február közepén hozták létre. Ettől mindenki úgy irtózott, mint a tűztől. Még a bűnügyi apparátus is visszaköszönt nekünk, holott néha a bűnügyi munkát is ez a hálózat segítette. Nemegyszer volt olyan helyzet, hogy a bűnügyi apparátus hozzánk fordult, hogy segítsünk. Köztörvényes bűncselekményeket derítettünk fel. Szerintem akkor ezeknek az átvitele nemigen történt meg.

Gondolom, hogy csak utána, amikor kezdték építeni az apparátust, kezdték megnézni azt, hogy hogyan válogassák össze az alkotmány- és törvényvédelmi funkcióhoz az eszközrendszereket. Gondolom, ennek kellett egy idő, amíg a feladathoz való eszközrendszerek kialakultak. Itt volt egy veszélyhelyzet.

Ez a robbanás meggyorsította az állambiztonsági szolgálatnak ezt az átalakulását, az egész pártállamiság teljes felrobbantását, ugyanakkor olyan vákuumállapotot hozott

létre, hogy a szolgálat is megállt, és addig keletkezett egy hézag. Nem hiszem, hogy abban az időben valaki szorgoskodott volna. Aki csak tehette, távol tartotta magát ettől.

Kószeg Ferenc

Amikor az új alkotmányt és az új Btk.-t elfogadták, miért nem született olyan döntés, hogy az elhárítás hagyományos tevékenységét azonnal meg kell szüntetni?

Pallagi Ferenc

Ez nekem személyes lelkiismereti problémám. Azóta is nehezen élek ezzel a lelkiismereti dologgal. Egy szereptévesztés volt. Most nem magamat mentem. Mai fejemmel már tudom, hogy a Btk. megjelenését követően nemcsak Btk.-hoz nem illeszkedő magatartási bűncselekmények kategóriáinak az anyagait kellett volna megszüntetni, mert akkor az törvénysértő lenne, de meg kellett volna semmisíteni mindenfajta dossziét.

Egy dolgot tudok tisztelettel jelenteni. Az iratmegsemmisítés lépése már magával hozta ezt a felszámolást. A szó igazi értelmében a szolgálatot én úgy irányítottam, hogy kihúzza a szolgálat maga alól a szőnyeget. Utána a szolgálat az iratmegsemmisítéssel maga alól is kihúzta a szőnyeget, mert azok, akikkel a hálózatot működtetni tudta volna, az ő részére is eltűntek. Az operatív tiszt sem tudta odatenni a hálózat elé: „Dolgozz tovább, mert itt van, hogy eddig mit tettél!”

Ezt miért tettük meg? Szereptévesztés és felfogászavar jelentkezett. November 7-én a Belügyminisztériumban volt olyan értekezlet, amelyen az új alkotmányból fakadó belügyi feladatok és szabályozási kérdések terítéken voltak.⁵⁸ Diczig István⁵⁹ volt a miniszter által kijelölt szakbizottság előadója. Akkor mi már nagyon szorgalmaztuk az állambiztonsági szolgálat önállósodását, az állambiztonsági törvény előkészítését, hiszen tudtuk, hogy ez óriási feladat. Ekkor kezdtük kutatni a nyugatnémet, a francia, az angol és egyéb titkosszolgálati törvényeket.

Tudtuk, hogy ez fontos feladat lesz. Elindultunk ebben az irányban. Nagyon nagy volumenű ez a kategória. Itt volt az új alkotmány, a köztársaság kikiáltása, a Btk., a bűncselekmény-kategória megszűnése, ami a Duna-gate-botrány nyomán felszínre került. Nem szüntettük meg. Nem tudom, hogyan is volt a helyzet. Nevetségesnek tartanak. A kormányzat hozott olyan döntést, hogy az alkotmányhoz minden állami szabályozást április végéig kell rendezni. Ebbe ezek a minisztertanácsi 6000-esek értendőek.⁶⁰ Ezek is abba tartoztak, amit felszámolunk és átalakítunk az új alkotmány követelményének megfelelően.

Bereczki Vilmos

Igényelték a titkosszolgálatról az információt, vagy az tukmálta rá magát?

Pallagi Ferenc

Mi nem öntevékenykedtünk ebben a dologban. A mindenkori átmeneti vagy nem átmeneti hatalom igyekszik kihasználni egy titkosszolgálati lehetőséget. Itt már a nyártól kezdve millió konfrontáció volt. Ebben az irányban mozgunk, ilyen tevékenységet végzünk. Szörnyűségek állapot volt. Itt volt egy kompromittálási éhség. Nem akarom a jelenlevők neveit mondani. Volt, aki keményen megnyilatkozott abban az időben. „Nem tudok valamilyen kompromittáló anyagot felhozni rá, hogy vaj van a fején?” Az önk minősítése teljesen szuverén, de nekem volt emberi minősítem. Én nem tudom becsomagolni, hogy szerezzenek Tóth Jánosra kompromittáló anyagot. Ez nem fér bele egy jogállamiságba, de a titkosszolgálat adattára ilyen kibányászásra nagyon alkalmas. Melyik az a szervezet, amelytől a legkönnyebb ilyent megtudni? Engem az iratmegsemmisítésnél is az zavart, hogy egy megyében rábeszélnek az ottani állambiztonsági apparátust: szerezzetek össze az anyagokból valakire valamilyen kompromittáló dolgot!

Soha nem felejttem el, hogy amikor az országgyűlési bizottság meghallgatása volt,⁶¹ Tamás Gáspár úr azt kérdezte tőlem, hogy mondjam meg, hogy az elkövetkező időben a III/III. Csoportfőnökség masszív szolgálatait, az osztályvezetőket, az alosztályvezetőket, akik nagyon masszív ismerettel rendelkeznek, nem tesznek-e olyan

lépést, hogy a parlamenti választások idején jobbra-balra, erre-arra valamilyen kilátásokat tesznek, és ezzel előnyt-hátrányt idéznek elő a parlamenti választások idején. Tamás Gáspár úr nekem szegezte ezt a kérdést. Én felelősséggel azt tudtam mondani, hogy ahogy én az apparátus vezetését ismerem, összes hibájával együtt, úgy ítélem meg, hogy ez az apparátus korrekt lesz, és nem fog bombákat gyártani.

Egy mozzanatot hozzátettem: ha csak nem lesz egzisztenciális helyzetében olyan üldöztetésnek kitéve, amikor beláthatatlan, hogy ki milyen védekező reakciót alkalmaz ilyen helyzetben. Én ismerem az apparátust. Amikor a január 5-i botrány kirobbant, egyik fontos feladatomban éreztem, hogy leültem az apparátussal itt, a központban, majd utána a megyei vezetőkkel, hogy senki önkényesen semmilyen ismeretét, tudását ne hozza nyilvánosságra, mert az megbocsáthatatlan bűncselekmény lenne. Ezzel nem javítunk a helyzeten, nem segítjük a helyzetet, hanem rosszabbítjuk. Kemény vitákat folytattunk erről, de az apparátust tartani kellett ebben az irányban.

Ezért tudom azt mondani, hogy a választások után nem került ki zavar az apparátusból. Én úgy látom, hogy ez az apparátus ezt a magatartását tovább fogja vinni. Azonbelül lesznek, akik másként nyilatkoznak, de ezt fontos mozzanatnak tartom.

Kőszeg Ferenc

Meglepetéssel hatott az apparátusra a Duna-gate?

Pallagi Ferenc

Elég meglepetéssel hatott, jóllehet, ők éreztették azt, hogy ez az elbizonytalanodás egy kicsit most már korlátozó, és slampossgal terheli azokat, akik ilyen helyzeteket létrehozhatnak. Arról tudtunk, hogy valamilyen megközelítése indul a szolgálatnak. Keményen jelentkezett külföldi hírszerzési igény az állambiztonsági szolgálat helyzetére, működésére, állapotára vonatkozóan.

Szokolay Zoltán

Milyen irányú volt ez az igény?

Pallagi Ferenc

Nyugati irányú. Érthető is volt azzal együtt, hogy nyíltan is folytak beszélgetések. Én magam is kapcsolatban voltam Palmer nagykövet úrral,⁶² az angol nagykövetség munkatársaival, az amerikai titkosszolgálat tagjaival, például Bush elnök látogatása alkalmával, meg a terrorelhárítás szempontjából fontos titkosszolgálati témakörökben, de azért a munka folyt ilyen irányban is.

Ilyen volt. Ez zavarba hozta az apparátust. A kormány nemcsak tudott róla, hogy hogyan működünk, hanem – teljesen érthetően – neki igényei is voltak. Egy titkosszolgálatot elér traumaként, amikor egy kormányzat azt mondja, hogyilyent csinál. Nem én találtam ki, hogy ki legyen azon a listán, amelyen szerepelt Nyers Rezső, Pozsgay Imre, Horn Gyula meg egyebek.

Mi azon voltunk, hogy novemberből ezeket az információs jelentéseket is csökkentjük le, menjünk jobban a jogállamiság irányába, és a kormányt támogassuk. Akkor mellé jön ez a zöngé, hogy az MSZMP kormányzópart. A miniszter kompetenciája volt döntenie a tekintetben, hogy a minisztérium kinek milyen típusú anyagot küldjön. Ezek akkor már miniszteri anyagok voltak. Közben még volt szelekció. Volt olyan, hogy eljött a csoportfőnökségtől hozzám az összefoglaló jelentés valamikor novemberben. Átnéztem az anyagot, és azt mondtam, hogy ez már semmibe sem fér bele. Lehet, hogy adminisztrációs hiba volt. Nem engedtem tovább az anyagot. Lehet, hogy később küldtem vissza, ott esetleg nem vették ki, de tájékoztató alosztályra már nem engedtem. Hogy a tájékoztató alosztály kinek küldjön anyagot, arról a minisztérium döntött.

Demszky Gábor

A miniszterelnök tudott-e az iratmegsemmisítés elrendeléséről?

Pallagi Ferenc

Én Németh úrral abban az időben csak különleges biztonsági ügyek tekintetében érintkeztem. Akkor volt a román időszak, az NDK-időszak, meg egyéb. Akkor beszéltünk, amikor valamilyen konkrét feladat volt, vagy terrortámadási szituáció alakult ki. Én ezenkívül nem beszéltem – tehát erről a dologról sem beszéltem – a miniszterelnök úrral.

Arról, hogy selejtezés folyik a Belügyminisztériumban, biztosan tudnia kellett, de arra vonatkozólag, hogy ez milyen mértékű s milyen tartalmú, nem tudom, hogy volt-e információ a miniszterelnök és a minisztérium között.

Itt emberi viszonyok is feszültek abban az időben. Másképp kezdtek alakulni a mi viszonyaink. Erőteljesen exponálódtak, hogy ki akar még tovább is politikai karriert, ki akar más karriert. Itt az emberi viszonyok is közrejátszottak. Voltak szoros meg kevésbé szoros személyi kontaktusok.⁶³

Bereczki Vilmos

Itt tehát az történt, hogy a minisztérium és a legfelső vezetés hozzájárult az iratmegsemmisítéshez, a hálózat összes iratának a megsemmisítéséhez?

Pallagi Ferenc

Tudomása volt róla.

Bereczki Vilmos

Ugyanakkor tovább is kérte az összefoglaló jelentéseket meghatározott személyek számára. Ugyanez a minisztérium, amikor tudta, hogy semmilyen bizonyító háttéranyag nem maradt, meghagyta ezt a kartonos nyilvántartást.

Önben nem merült fel az a kérdés, hogy valahol önt becsapták azzal, hogy megsemmisítettek minden háttéranyagot, és ezt a nyilvántartást meghagyták? Ennek mi volt a célja? Ha ők tudták, hogy a háttéranyagot megsemmisítik, akkor egy kartonos nyilvántartással mindenki gyanússá és manipulálhatóvá vált. Mi volt ezzel a célja ennek a vezetésnek?

Nem fér bele ebbe a képbe, hogy akkor miért kellett további jelentés. A szolgálatot működtették, a bizonyítékokat megsemmisítették, és olyan anyag maradt, amely mögött nincs semmi, de amely veszélyes az egész magyar társadalomra, és amely ráadásul, még manipulálható is volt, és nem volt teljesen autentikus.

Milyen politikai érdeket képviselt ez a metodika?

Pallagi Ferenc

Becsapottnak érzem-e magam? Természetesen volt ilyen érzésem, de nem ez a meghatározó. Hogy a kartonok megmaradtak, és a mögöttük levő anyagok megsemmisültek, azzal kapcsolatban nem gondolok politikai koncepcióra. Ő⁶⁴ a kartonokat nem semmisítette meg, és az arra illetékes nem adta ki az utasítást. Ebben lehet valami ilyesmi, de így, erről mi nem beszéltünk.

Bereczki Vilmos

Én azt kérdeztem, hogy hogyan látja.

Pallagi Ferenc

Jobb lett volna megsemmisíteni a kartonokat. Csakhogy ennek volt egy szakmai mozzanata. Valaki esetleg olyan pozícióba kerül, hogy bizonyítania kellene, hogy milyen kapcsolatban volt a szervezettel, és akkor elvesztettük a segíteni tudást. A karton talán segít abban, hogy kábítószert vagy terrorizmus esetén el lehet jutni egy ilyen személyhez. Természetesen nem biztos, hogy ezt vállalja. Ennek azonban az egyik vetülete az volt, hogy ez erőteljesen az adatfeldolgozó csoportfőnökség kompetenciájába tartozó dolog volt, és én efelett nem rendelkeztem. A minisztérium felső vezetése ezt miért nem lépte meg? Lázás állapot, nagy kapkodás volt akkor.

Mécs Imre

Őn azt mondta, hogy a közokiratok megsemmisítését megtiltotta. A hálózati személyek által aláírt nyilatkozatok annak számítanak.

Pallagi Ferenc

Akkor olyan parancsot kaptunk, hogy ha van például egy 70. életévét betöltött személy, aki hálózati munkára már alkalmatlanná vált, annak a személynek a teljes anyagát selejtezni kell és meg kell semmisíteni. Ebből a felfogásból kifolyólag a törvény ezeket ebbe a kategóriába tette, nem a közokirati kategóriába. Lehet, hogy abban a megközelítésben; ahogy Mécs úr mondta, hogy ő vállalta a kontaktust egy állami szervvel, ezt a jövőben ilyennek kell tekinteni. Az 1974. évi parancs egyértelműen azt mondja, hogy akit kizárunk, annak minden anyagát semmisítsük meg, csak a kartonja maradjon meg, de az már nem hozzánk kötődött, hanem ahhoz a szervhez, amelynek egy nyilvántartási rendszere volt. Ha kizártunk valakit a hálózatból, akkor meg kellett semmisíteni az iratokat, és ehhez hozzátartozott az ő titoktartási nyilatkozata is. Ezt soha sem csatoltuk a karton mellé.

Kőszeg Ferenc

Volt még két dossziérendszer.

1. A megfigyelődossziében voltak azoknak a személyeknek az iratai, akiket figyeltek?

2. Az objektumdosszié az intézményekre irányult?

Pallagi Ferenc

Igen. A figyelődossziében nemcsak az volt, hogy kiket figyeltek, hanem az egy kategória volt. Ez volt az enyhébb kategória. Azoknak a felderítésére figyeltünk. A figyelődosszié az első felderítési tevékenység.⁶⁵ Az itt szereplő adatok, információk arra engedtek következtetni, hogy itt bűncselekmény gyanúja – nem alapos gyanúja – áll fenn. Ekkor beindult egy bizalmas nyomozás. Erre a bizalmas nyomozásra az ügydosszié keletkezett, amely a bizalmas nyomozási anyagot vitte tovább.

Mécs Imre

Az milyen jelzésű volt?

Pallagi Ferenc

Az ügyek mindig fedőnév alatt futottak.

Demszky Gábor

Akik folyamatosan, évenként követték el ugyanazokat a bűncselekményeket, azoknál mindig új ügyeket kreáltak, vagy pedig ez a dosszié folyamatosan ment? A demokratikus ellenzék tagjai élethivatásszerűen űzték ezt a tevékenységet. Ezekre mindig kellett új megbízás?

Pallagi Ferenc

Tekintettel arra, hogy folyamatos ügyek voltak, ezek kaptak egy fedőnevet, például az a terület, ahol Demszky úr tevékenykedett, kapott egy fedőnevet, és az folyamatosan ment. Ott tehát nem mindig új ügy volt, hanem a tevékenységgel kapcsolatos ügy. Az csak hozzápakolódott. Amikor sajtórendészeti intézkedés történt, az lett kiemelve, de mivel tovább folytatta a tevékenységet, a fedőneves dossziében az is megvolt, hogy ekkor és ekkor sajtórendészeti eljárást is foganatosítottak.

Demszky Gábor

Most már csak a sajtórendészeti van meg, mert az közokirat?

Pallagi Ferenc

Igen.

Demszky Gábor

Szeretném összefoglalni.

Azt hiszem, hogy ez az iratmegsemmisítés háromféle kárt is okozott.

1. Hosszú távon a legsúlyosabb kár a memóriaforrás. A nemzeti memória történelmi múltunk, tudatunk egy darabjának a forrása. Ezt elsősorban a történészek fogják számon kérni, hogy itt mi minden pusztult el.

Egyébként nem tudom, hogy ez a százezres nagyságrend áll-e az iratokkal kapcsolatban.

Pallagi Ferenc

Erről nem tudok autentikusan nyilatkozni. Talán 100 000 nem, de 50 000 dosszié biztosan lehet. Ha kezdettől fogva mind összeszámoljuk, akkor lehet.

Demszky Gábor

2. A második kár az, hogy ha ez a bizottság azzal a hatáskörrel is fel lehet ruházva, hogy az állampolgárok panaszokkal fordulhatnak hozzá, régi ügyeket is elő fognak hozni, és azt mondják, hogy a III/III. kárt okozott nekik, nem engedte, hogy elhelyezkedjenek, zsarolta őket, stb., és ha ezt fogják állítani, mi egész egyszerűen nem tudjuk ezeket az ügyeket kivizsgálni azért, mert nincs dokumentum, hogy milyen tanúkat lehet meghallgatni. Ez nehézség lesz, amely az ügyészség munkájában jelentkezni fog.

3. A kartonrendszernek ez a fenntartása a mögötte levő iratok megsemmisítése mellett bárkinek a megvádolására alkalmas, hiszen elég utólag kiállítani egy kartont, amely mögött nincs anyag, mint ahogy semmi más mögött sincs anyag. Felderíthetetlen, hogy a hálózati személyek milyen területen működtek.

Ezzel kapcsolatban szeretnék egy kérdést feltenni. Világosan elkülöníthető-e a karton alapján, hogy milyen hálózathoz tartozott a hálózati személy?

Pallagi Ferenc

Természetesen.

Mécs Imre

Az is kiderül, hogy hol dolgozott?

Pallagi Ferenc

Más egy főszervezőnek a súlya és egy egyszerű embernek a súlya. Egyházi területen az egyházi ranglétrán elhelyezkedő pozíciója alapján más a súlya ennek, és más a súlya annak. Ez önmagában is mutatja, hogy ő milyen súlypontú személy volt.

Szokolay Zoltán

Nekem elméleti kérdésem van. Számos professzionális titkosszolgálat előre kidolgoz bizonyos védekezési mechanizmust, akciócsomagtervet arra az esetre, ha valamilyen lelepleződés vagy láncreakciószerű bukás következne be. Fel vannak-e készülve bizonyos vírusok fogadására, a szolgálat gyors átszervezésére, ide értve a dokumentum-megsemmisítést is? Volt-e 1989 decemberében vagy azelőtt érvényben ilyen előzetes tervük vagy parancsuk?

Pallagi Ferenc

Nem volt érvényben. Fel sem merült, hogy valaha ez ilyen zavarba kerül. (Demszky: Hiába mondtam maguknak, amikor jöttek házkutatásra.) Mozdósítás esetére volt terv, hogy mozdósítás idején a szolgálat hogyan végezze tevékenységét, mit semmisítsen meg, stb. Tehát háborús időre volt. ⁶⁶

Mécs Imre

Volt-e erre az időre letartóztatási terv?

Pallagi Ferenc

Természetesen. Ez kézen volt. Az „M”-tevékenység a Belügyminisztériumon belül közvetlenül a miniszterhez, majd később az államtitkárhoz tartozott. Ez egy „M”-csoportfőnökség volt. Ők kezelték az „M”-terveket. Teljesen természetes, hogy azt a névsort, hogy egy háborús időszakban kit kell őrizetbe venni, az állambiztonsági

szolgálat tette bele. Én ez alatt a nyolc hónap alatt ezt a tervet nem néztem át. Ezeket a terveket nem tartottuk nagy becsben, [eredetileg: becsületben] mert voltak más fontos ügyek. Inkább arra tartogattuk az erőnket – különösen az őszi időszakban –, hogy ne történjék valamilyen katonai puccs vagy hatalomátvétel. Abban az irányban gondolkodtunk, hogy azt hogy lehet kivédeni, nem az emberekkel foglalkoztunk.

Azt néztük, hogy az aktuálpolitikai szituációban mi az, ami az egész társadalom helyzetét súlyosan megzavarhatná, és inkább arra koncentráltunk. Nem lapozgattam ilyeneket. Engem jobban érdekelt az, hogy amikor az MSZMP-kongresszust követően jött ez a politikai krízis, hogy a kongresszus kilépett a pártból, a párt kilépett a kongresszusból, ez egy csomó embert megzavart. Itt volt a Munkásőrség leszerelése, stb. Ez azért veszélyes, mert fegyver van a kézben. Ez veszélyhelyzet volt. Inkább arra törekedtünk, hogy odafigyeljünk, nehogy akkor vegyük észre, amikor már kinn vannak az Országház előtt.

Ezt az időszakot nem lehet az állambiztonsági szolgálat korábbi éveivel hasonlítani. Intézkedéseket nem foganatosítottunk 1989-től semmilyen irányban, sem letartóztatást nem hajtottunk végre, sőt próbáltuk korrigálni, amit lehetett: korábban elkobozott gépeket visszaadtunk, stb., az érvényes jog szerint. Inkább ezekkel voltunk elfoglalva.

Mécs Imre

Ez tehát nem került megemlítésre?

Pallagi Ferenc

Én erre nem adhattam utasítást.

Ilkei Csaba

Most hallok először az objektumdossziéről. Mondok egy példát. Magyar Televízió. Mi szerepelt ebben az objektumdossziében? Én mint megfigyelt személy, aki ellen bizalmas nyomozást folytattak? Olyan, aki hálózati ügynök volt? A dosszié feltünteti azt is, hogy ki a vonalvezető, ki az osztályvezető és az operatív tiszt?

Pallagi Ferenc

Objektumdossziék olyan objektumokra vonatkozóan keletkeztek, ahol feltehetően valamilyen, az akkori rendelkezéseknek megfelelően államellenes tevékenység jelei mutatkoztak. Nem minden intézményre volt dossziénk, akkor sem, ha abban az intézményben dolgozott a hálózat. Az még nem jelentkezett objektumként. Az SZT-tiszt anyagában megvolt, hogy hol teljesít szolgálatot, a hálózat anyagában volt benne, hogy hol van. Objektumdossziék akkor készültek, ha az objektumon belül olyan magatartásnyomok jelentek meg, amelyek törvénysértés irányába mutattak.

Ilkei Csaba

Mondok konkrét példát. Illegálisan megalakult a Magyar Demokrata Fórum. Vele szemben az MSZMP. Ettől a pillanattól kezdve mit tartalmazott ez a dosszié?

Pallagi Ferenc

Tudomásom szerint a Televízióra nem készült külön dosszié. A Demokrata Fórum tevékenységével kapcsolatban volt dosszié. Ehhez becsatlakozhatott az, hogy a Televíziónál levő ilyen és ilyen hálózat ezt és ezt az információt hozta. Nem a Televízióra nyílt tehát dosszié a Demokrata Fórum esetében, hanem a Demokrata Fórum egy bizonyos dossziésának a tevékenységére. Ehhez hozzátartozhatott a Televízió is.

Az SZT-tisztek kérdése teljesen más rendszer, nyilvántartás stb. volt. Az SZT-tiszt abban különbözött a másik tiszttől, hogy ő titkos állományban volt.⁶⁷ A titkos állományban levő SZT-tiszt egy osztályhoz tartozott; például az egyházi reakció. Oda lehetett alkalmazni különböző körülmények között SZT-tisztet, aki az ottani hálózatokat összetartotta. Egy-egy dossziéból visszakereshető, hogy hol milyen SZT-tisztek dolgoztak.

Ilkei Csaba

Volt-e kötelező együttműködés egy kiemelt objektumon belül a személyzeti vagy káderosztállyal, illetve a helyi MSZMP-szervezettel?

Pallagi Ferenc

Az MSZMP-szervezetekkel soha semmilyen együttműködést nem hozhattunk létre. Ez is beletartozott az MSZMP totális intaktságába. Az intézményekkel volt együttműködés, sőt szerződéses együttműködés volt a Művelődésügyi Minisztériumtól kezdve az egyéb területekig. Ennek mindig valamilyen célzata volt. Történetesen a káderállomány kiválasztásához kértünk segítséget. Ezek általában korrekt, tisztességes esetek voltak. Ellenséges felderítéssel kapcsolatos tevékenység ilyen hagyományokkal nem szerepelt.

Az SZT-tiszti rendszernek olyan volt a módszere, hogy döntően nem asszimilálódott személyt alkalmaztunk SZT-tisztnek, hanem nagyon sokszor az apparátusból vittük be, és nagyon sok volt a személyzeti területeken és a nemzetközi kapcsolatok területén. Ez egy buta dolog volt. Ez a nagy elvtársi bizalom kérdése. Ennek volt olyan csalafintasága, hogy olyan pozícióba hozott SZT-tisztet, hogy rálátása legyen a folyamatokra. Döntően a pártállamiság mítosza zavarta ezt a dolgot. Ez butaság. Nem lett volna szabad kontaktust létesíteni. Aztán bekerült egy nem hozzáértő ember. Akkor butaságokat nem csináltunk, hogy a KGM68 területére orvost vittünk volna be, de volt, hogy nem hozzáértő embereket vittünk be. Mit tudott az hozni? Valamit produkált. Ő a hálózatok irányításában volt egy közbenső lépcső. Ezek már nagyon buta dolgok voltak.

Demszky Gábor,

A III/III. fizetési listáin hány ilyen szt-tiszt szerepelhetett?

Pallagi Ferenc

A III/III. Csoportfőnökségnek lehetett 50–70 fős SZT-tiszti apparátusa. A megyéknél levő III/III. osztályoknak voltak SZT-tisztjei. Kell tehát beszélni a központ apparátusáról és a megyei apparátusokról. A III/III-nál max. 150 SZT-tiszt lehetett. Pontosán nem tudom megmondani. A személyzeti nyilvántartásnak ezt pontosan tudnia kell. Az SZT-tisztek benne voltak a személyzeti nyilvántartásban. Globálisan 1200 körül lehetett az SZT-tiszti apparátusunk. Ez hullámzó volt. Volt 2300 körüli szabad státuszunk. Volt egy rendszeresített SZT-tiszti létszám; ezt a Honvédelmi Bizottság hagyta jóvá. Ez úgy volt kezelve, mint „M”-állományú létszám. A Honvédelmi Bizottság hagyta jóvá, hogy 1200 legyen az állambiztonsági SZT-tiszti létszám, plusz a bűnügyi SZT-tiszti létszám. Mint SZT-tiszti tevékenységekre ezekre egy szabály érvényesült.

Ez az SZT-tiszti létszám a kémelhárítás területén volt. A kémelhárítás területén ez a totális elhárítási szisztéma alapján működött, különösen szabotázselhárítás, ipari elhárítás alkalmával, ami később átment népgazdaságvédelmi funkcióba, és szörnyűséges, indokolatlan SZT-tiszti létszámot foglal magában. A belső SZT-tiszti apparátus létszáma 180-200 körül volt. A belsőnél az SZT-tiszti hálózat nem volt olyan sikeres. Egy jól együttműködő hálózati személlyel többet el lehetett érni, mint SZT-tiszttel. Talán egyedül a médiák területén lehetett jobban beállítani SZT-tiszteket, de az egyetemeken meg ilyen helyeken nem lehetett sokra menni velük.

Ezt aztán lefogyasztani is nagyon nehéz volt. Mi az egész SZT-tiszti rendszert meg akartuk reformálni. Ez olyan kényszerpályát alakított ki, hogy már rég nem volt arra esélye, amire használtuk, de nem tudtunk vele mit csinálni. Leszerelésük sem volt egyszerű. Egy leszerelés hatalmas procedúrát jelent. Mi azt mondtuk, hogy ezt az örökös házasságot időszakos házassággal kell felcserélni.

Demszky Gábor

Mikor szerelték le ezeket?

Pallagi Ferenc

Ez egy vonulatban történt, hogy az SZT-tisztek is sorra jelentkeztek, hogy kérik a szolgálatból való leszerelésüket.

Mécs Imre

Az 1200-ban mi van benne?

Pallagi Ferenc

A hírszerzéstől kezdve a katonai elhárításig minden. Nekünk 300-as létszámhiányunk volt, amelyet nem is akartunk feltölteni, sőt novemberben kiadtam olyan utasítást, hogy különleges kvalitások hiányában nem engedtem felvenni embereket. Ezzel is már készítettük elő a mintegy 2000-es létszámcsökkentést. Minél kevesebb ember van a szolgálatban, annál kevesebbnél kell megoldani a problémát. Ezek a telefonlehallgatásnál a felvonuló apparátus. Látszott, hogy a tölcser kezd szűkülni a lehallgatási apparátusnál, tehát szűkíteni kellett a felvonuló létszámot. A levélellenőrzésnél szintén. Ezért az SZT-tiszti stábot sem engedték tölteni. Mit csináljunk vele? Utána ez már bonyolulttá vált. A betöltött SZT-tiszti létszám 1200 körül volt.

Bereczki Vilmos

A III/III. Osztálynak volt-e aktív tevékenysége különböző szervezetek ellen? Amikor 1988. november 12-én Szentendrén újjáalakítottuk a Kisgazdapártot, azt három ember tudta előre: én a feleségemmel és még egy barátunk. Öt nappal előtte úgy határoztunk, hogy nem mondjuk el senkinek, hogy ezt ott aznap megcsináljuk. Este sikerült ezt a BBC-hez Londonba kijuttatni. Ha ez nem így történt volna, hanem úgy, hogy a III/III. Osztály megtudta volna, meg tudta volna-e ezt akadályozni?

Pallagi Ferenc

Konkrét esetre nem tudok válaszolni.

Bereczki Vilmos

Ezt csak példának hoztam fel.

Pallagi Ferenc

Teljesen nyilvánvaló, hogy aktív intézkedéseket alkalmaznia kell egy titkosszolgálatnak. Ez az egyik működési joga volt. Hadd mondjak egy példát!

Nagy Imre temetése. A temetést megelőzően a biztosítási tervünknek egyik eleme az volt, hogy a béke és a nyugalom érdekében törekedjünk a sajtó befolyásolását megszervezni. Elnézést, hogy Ilkei úrra nézek.

Ilkei Csaba

Életemben velem állambiztonsági tiszt nem beszélgetett. Ha tud valamit, mondja el!

Pallagi Ferenc

Ilyen helyzetben közösen megkerestük az újságírókat, hogy próbáljanak olyan publikációkat megjelentetni, amelyek a társadalom nyugalmára, felelősségtudatára, az esemény méltóságteljes lebonyolítására inspirálnak, és ezt hozzák a látókörbe. Ezt aktív intézkedésként tettük, de fontos volt, mert segíteni kellett.

Nagyon zavarba jöttünk, amikor a temetést megelőző napra Krassó György hazajött és meghirdette programját. Zavarba jöttünk, hogy ha ez a program ott létrejön, esetleg indulatok váltódnak ki, és mi fog akkor ott történni. Akkor a megfelelő csatornán megkerestük kenyéradó gazdáját, és megkértük, hogy hasson rá, hogy ne csináljon ilyent.

Demszky Gábor

Az amerikai nagykövetségre rendelték be.

Bereczki Vilmos

A Jurta Színházból behívták Palmerhoz. Ezt önöknek köszönhetjük.

Pallagi Ferenc

Elejét kellett venni annak, hogy egy nagyon alaposan előkészített és méltóságteljes színvonalú politikai eseményt ilyen dolog megzavarjon. Óriási külföldi sajtó volt itt. Ha a méltóságteljes temetés után van egy ilyen Hide-parki jamboree, az az egésznek a hatását lecsökkenti. Hogy ítélték volna meg akkor Magyarországot?

Bereczki Vilmos

Nem lett volna jamboree.

Pallagi Ferenc

Ez visszatartott bennünket. Ezért kértük, hogy segítsenek. Krassó úrral nem akartunk összeakaszkodni, mert nem tanúsított konkrétan olyan magatartást, ami rendőri intézkedést válthatott volna ki. Ekkor már szigorúan vettük, hogy az állambiztonsági szolgálat nem tesz nyílt intézkedéseket.⁶⁹ Mi csak arra figyeltünk, hogy valamilyen provokáció meg ne zavarja a temetést. Budapesti szolgálatunk tagjai ott voltak a kertekben, a házakban, a padlásokon, a pincékben, a csatornáknál. Ott volt a teljes apparátus, hogy minden lehetőséget kizárjunk. Szerencsére jó együttműködést kaptunk a rendőrség részéről. A titkosszolgálatokkal a fegyveres veszély kivédését már korábban el kellett kezdenünk.

Demszky Gábor

Szünetet kellene tartanunk.

Tudomásom szerint ön könyvet ír erről.

Pallagi Ferenc

Nem írok könyvet.

Ilkei Csaba

Horvátthal téveszted össze.

Demszky Gábor

Az lehet.

Köszönöm szépen a megjelenését.

Bereczki Vilmos

Azt szeretném kérni, hogy a téma veszélyessége miatt egyezzünk meg abban, hogy mit adunk ki ebből a sajtónak. Itt vannak az újságírók.

Pallagi Ferenc

Mielőtt bejöttem, a Televíziótól Radics Péter riporter feltette nekem a kérdést, hogy a zárt ülés után nyilatkozatot tehetek-e. Nem tudtam, hogy Boross úr is itt van a bizottságban.

Boross Péter

Én sem.

Pallagi Ferenc

Ő mondta, hogy Boross úr is jön a bizottságba. Akkor én nem szeretnék nyilatkozni. Én egy hiteltelen múlt embere vagyok. Ha itt előre akarunk haladni, akkor inkább Boross úr nyilatkozzék! Én azt mondtam, hogy meg próbálom győzni Boross urat, hogy nyilatkozzék. Inkább arról beszéljen Boross úr, hogy most és a jövőben hogy akarja a nemzetbiztonsági tevékenység a nemzet biztonságát szolgálni! Kérem, hogy tegyék ezt mérlegelés tárgyává. Én nem hátrálok meg semmitől, de szerintem egy előremutatás sokkal hasznosabb lenne. Én ezt képviseltem Radics úrnál, hogy ha lehet, engem ne mutogassanak a televízióban, mert én csak a múltat tudom mondani. Ha be tudok segíteni Boross úrnak, azt vállalom, már csak a kontraszt végett is. Nekem lojalitásom

van. Én egy párthoz sem tartozom. Nekem kötelességem lojálisnak lenni. Ha ez a szerep jut nekem, akkor én ezt megcsinálom.

Ilkei Csaba

Itt háromféle jogosultságról van szó.

A bizottság saját hatáskörében dönt, hogy mit ad ki a sajtónak.

Boross úrnak és Pallagi úrnak egyéni joga, hogy nyilatkozik, vagy nem nyilatkozik.

Demszky Gábor

Én is úgy gondoltam, hogy most őket kérte fel a televízió arra, hogy nyilatkozzanak, tehát nem a bizottságnak kell eldöntenie, hogy nyilatkozzanak-e. Bízunk rájuk!

Bereczki Vilmos

Nekem csak annyi a kérésem, hogy ami itt elhangzott, az az államtitok körébe tartozzék.

Boross Péter

Engem nem is kértek.

Ilkei Csaba

Majd meg fogják kérni.

Pallagi Ferenc

Elnök Úr!

Tisztelt Bizottság!

Igyekeztem ismereteim szerint elmondani, amit tudtam. Demszky úr álláspontját alapvetően elfogadom. Az ügyészi eljárásnál is azt mondtam, hogy volt benne egy-két ilyen dolog. Hozzám jött a III/III. anyaga, de nem érdekes. Ez nem lényegi kérdés. Én a következtetéseket elfogadom, mert felelősséget is érzek.

Egy dolgot tisztelettel ajánlok nagy felelősséggel a bizottságnak: ezt a hálózati dolgot le kellene zárni. A nyilvánosságra hozatal módszerétől én nagyon tartok. Én felelősséget érzek a tekintetben, hogy ez nagyon kemény dolog. Ezt le kell zárni, hogy senki alatt se legyen ez a bomba. Ha mi elkövettük azt a hibát, hogy a kartonokat nem semmisítettük meg, akkor ezt most kellene megtenni.

Én felelősséget éreztem ebben az ügyben, és érzek a jövőben is. Azt legyenek szívesek figyelembe venni, hogy akkor egy borzasztó sürgős politikai állapot volt. Jött mindenki – mindenki ellen. Összevissza ment minden. Én drukkolok a legjobban a nemzetbiztonsági bizottságnak, meg az országnak, meg a Nemzetbiztonsági Hivatalnak is, hogy ez a nemzetbiztonsági törvény minél hamarabb megszülessék. Egy titkosszolgálati munkát masszív, nyugodt háttér nélkül nem lehet csinálni. Az apparátus átéli ezt, hiába mondják, hogy most vannak átmeneti rendelkezések. Az apparátus hozzáértő része tudja, hogy az átmeneti rendezés ellene fordul. Ezt stabilizálni kell.

Ha ebben bárkinek segíthetek, készséggel rendelkezésére állok, de mihamarabb nemzetbiztonsági törvény kell, hogy legitímen, törvényes keretek között működjék az egész. E nélkül nincs nemzetbiztonság. Bármelyik hiányzik, itt káosz van. Ez senkinek sem kívánatos.

(az elnök szünetet rendel el)

[...]70

[Országgyűlési Levéltár. Országgyűlés Iratkezelési Osztály Országgyűlési irományok 1990–1994. D-gyűjtemény IV. A. 16-b. NBB/0042/1990. Nemzetbiztonsági Bizottság iratai. Az ülések jegyzőkönyvei. 1990. július 19. A dokumentum első oldalán, a bal felső sarokban az „ORSZÁGGYŰLÉS TÜK IRODA” feliratú körpecsét található, valamint az alábbi szöveg olvasható: „Felülvizsgálati záradék. Felülvizsgáló neve: Dr. Kövér László.

Beosztása: Nemzetbiztonsági Bizottság elnöke. Felülvizsgálat időpontja: 2006. 01. 30. Felülvizsgálat eredménye: minősítés TÖRÖLVE! A NBB/0042/1990-1. sz. alapján.” A jegyzőkönyv mellékleteként a Bizottság tagjainak és a Pallagi Ferencnek küldött meghívók másolatait csatolták. Aláírás és pecsét nélküli, géppel írt tisztázat.]

¹ OGY IL D-gyűjtemény. HRB-147/2007. Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága elnökének tájékoztatója, 2007. március 5. (59.d.), OGY IL D-gyűjtemény. Nbb-39/2007. Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága és Nemzetbiztonsági Bizottsága elnökeinek tájékoztatója. 2007. március 5. (59.d.)

² Kurcz, 2010.

³ CEU HU OSA Film Library 305. Végvári csatáink. Fekete Doboz Videó-folyóirat, 1990. III. évf. 6. sz. 97 perc. A Fekete Doboz szerepéről bővebben: Révész, 2007a. 101-115.

⁴ CEU HU OSA 300-40-1. Esti Magazin. Kossuth Rádió 1990. január 5. 19 óra.

⁵ MOL XIX-A-2-at. sz. n. (6.d.)

⁶ Bővebben: Révész, 2006. 131.

⁷ HangSúly, 1989. HangSúly. 12.

⁸ Finszter, 1990. 4.

⁹ Husz, 1998. 823.

¹⁰ Magyarország Politikai Évkönyve, 1991. 568–570.

¹¹ A lefolytatott vizsgálatok szerint a kormányfő szerepelt a Belügyminisztérium által készített tájékoztató jelentések címjegyzékén. A Belügyminisztérium belső biztonsági szolgálatának tevékenységéről. A BM Belső Biztonsági Szolgálat Tevékenységét Vizsgáló Parlamenti Bizottság jelentése 1990. február 28. 19. OGY IL C-gyűjtemény I. 3. 1990. 655. sz.

¹² Magyarország Politikai Évkönyve, 1991. 568.

¹³ Horváth István belügyminiszter lemondása. 1990. január 23. Országgyűlés Naplója. V. Kötet. 6048.

¹⁴ Tőkés, 1998. 342.

¹⁵ Lásd Révész, 2000. 551–698.

¹⁶ Uo. 552.

¹⁷ Uo. 663–665.

¹⁸ Galambos, 1997. 55.

¹⁹ Pozsgay, 1990.

²⁰ MOL XIX-A-2-at. sz. n. A Katonai Főügyészség nyomozása az ún. belső biztonsági szolgálat tevékenységével kapcsolatban Tájékoztató, Katonai Főügyészség a Minisztertanács Elnökének. 1990. február 26. 5. (7. d.)

²¹ Öt év után a Duna-gate-ügyről, 1995.

²² Pallagi Ferenc meghallgatása. OGY IL E-gyűjtemény BB-0022/1990.(1990. február 9.) 23. (59. d.)

²³ Végvári József meghallgatása. OGY IL E-gyűjtemény BB-0021/1990.(1990. február 8.) 120. (59. d.)

²⁴ Uo. 24.

²⁵ Bozóki, 1999. 326.

²⁶ Bozóki, 1999. 327.

²⁷ A dokumentumon a kihúzott Dr. Solymosi József neve fölé kézzel beírva.

²⁸ A név utáni megjegyzés kézzel áthúzva.

²⁹ A dokumentumon a kihúzott Vassné, Nyéki Ilona neve fölé kézzel beírva.

³⁰ 7/1990. (II. 14.) OGY határozat a belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság felállításáról. Az MDF-et eredetileg Roszik Gábor képviselte volna, de a bizottság felállításának napján fenyegető levelet kapott, így átadta helyét Debreczeni Józsefnek. Lásd CEU HU OSA FL 641 Interjú Roszik Gáborral 2004. május 21. Hős vagy áruló? Dokumentumfilm, R.: Kiss Róbert, DVD-ROMs 54'. Mokép Uránia Filmműhely 2004.

³¹ Országgyűlési kézikönyv, 1992. 221.

³² Ilkei Csaba visszaemlékezése szerint: „amikor 1990-ben a 13 tagú Nemzetbiztonsági Bizottságban fel akartuk fedni a négy beépített hálózati személyt, (»Havasi Zoltán« MDF, »Nagy László« MDF, »Palotás János« FKGP, és »Magyar Károly« KDNP), s egy nyilatkozatot készítettünk elő arról, hogy soha semmi kapcsolatunk nem volt az állambiztonsági szervekkel, a bizottsági ülésen mindegyik jelen lévő érintett szemrebbenés nélkül, némi vállrándítással aláírta azt.” Ilkei, 2010a.

³³ A Nemzetbiztonsági Bizottság a feladatainak meghatározására elkészített egy országgyűlési határozati javaslatot is, de ezt az év során visszavonta. Daku, 1994. 108.

³⁴ Részvételi arányok, 1994. 338.

³⁵ MOL XIX-A-2-at. B.001/1990. Pallagi Ferenc hivatali visszaélés büntette miatt indított bűnügye. Határozat. Katonai Főügyészség 1990. február 23. 21. (7. d.)

³⁶ BM Központi Irattár (KI) Belügyminisztérium Iratfeltáró Bizottság háttéranyagai 1995. Legfőbb Ügyész 10.737/1990/2. sz.

- ³⁷ A Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyésze Nyfl.10.735/1990/2. A hivatkozott irat Végvári József tulajdona.
- ³⁸ Pallagi Ferenc nyugállományú rendőr vezérőrnagy és társai ellen szolgálatra jelentős hátránnyal járó előjárói intézkedés elmulasztásának büntette és más bűncselekmények miatt folyamatban lévő bűnügy. Jegyzőkönyv. Budapesti Katonai Bíróság 1991. június 12. BM KI Belügyminisztérium Iratfeltáró Bizottság háttéranyagai 1995. KB I. 94/1991.
- ³⁹ ÁBTL 1.12.4. 11-13-/1776/89. BM parancsnoki összevonas megnyitó előadás. Horváth József csoportfőnök előadása. Siófok, 1989. november 21. 9. (29. d.)
- ⁴⁰ ÁBTL 4.2 4/1989. 05. 10. BM Személyzeti és „M” és Szervezési Csoportfőnökség közleménye: A MT 1989. ápr. 30-i hatállyal nyugállományba helyezte Harangozó Szilveszter r. altábornagyot, állambiztonsági miniszterhelyettest.
- ⁴¹ Horváth, 1990.
- ⁴² A 6-os számú kartonokat a beszervezett személyekről, illetve azokról állították ki, akiknek a beszerzése meghiúsult.
- ⁴³ Németh Miklós 2005-ben nyilatkozott először arról, hogy 1990 májusában utódjának, Antall József miniszterelnöknek, majd néhány héttel később Göncz Árpád köztársasági elnöknek is átadott egy néhány oldalból álló, neveket és személyes adatokat tartalmazó ügynöklistát, amely a Belügyminisztériumtól került a miniszterelnökségre. Németh Miklós az ügynöklistákról. MTI, 2005.
- ⁴⁴ Ilkei Csaba 1990. július 20-ára datálja Pallagi Ferenc meghallgatását. Ilkei, 2010b.
- ⁴⁵ Az iratszámban áthúzott 00 a titkos minősítés feloldásakor került a dokumentumra.
- ⁴⁶ Pallagi Ferenc első meghallgatására a „Mezey Károly-féle bizottság” előtt 1990. február 9-én került sor. OGY IL E-gyűjtemény BB-0022/1990.(1990. február 9.) (59. d.)
- ⁴⁷ A BM állambiztonsági szervek operatív nyilvántartási szabályzatának kiadása. BM KI Parancsgyűjtemény/1974. (152. d.) 10-21/2/1974. A belügyminiszter 002. számú parancsa. 1974. február 8.
- ⁴⁸ A 11/1977. számú belügyminiszteri parancs valamint a 4/1977. sz. államtitkári parancs határozta meg a BM III. Főcsoportfőnökség felső vezetését szolgáló központ számítógépes információs rendszer létrehozását. ÁBTL 1.11.1. 45-14/20/78. Javaslat a napi állambiztonsági jelentési rendszer kialakítására. (152. d.)
- ⁴⁹ A BM III/III. Csoportfőnökség által készített és Horváth József vezérőrnagy által aláírt első változata, amelyet Pallagi Ferenc miniszterhelyettes december 18-án jóváhagyott eredetileg 1989. október 16-i keltezésű. ÁBTL 1.11.10. (118. d.)
- ⁵⁰ Módosító kiegészítés az állambiztonsági operatív nyilvántartás rendszerének felülvizsgálatáról szóló 11-13/1468/1989. számú javaslatához. BM Állambiztonsági Titkárság 1989. december 22. BM KI Belügyminisztérium Iratfeltáró Bizottság háttéranyagai 1995. BMH Titkárság 45-9/9/-27-89.
- ⁵¹ A Pallagi Ferenc által említett december 22-i dátum, amelytől számítva a jegyzőkönyvkészítés felfüggesztésére is lehetőség nyílt, nem jelentette azt, hogy akkortól mindenféle feljegyzés nélkül történt volna az iratmegsemmisítés. Ezt Horváth József iratai is bizonyítják. Ugyanis a „válogatás nélküli iratmegsemmisítés” mellett még 1989. december 28-án is – onnan az utolsó adat – előfordult rendes irattári jegyzőkönyvvezetés melletti selejtezés is. ÁBTL 1. 11. 6. Megsemmisítési jegyzőkönyv 1989. december 28. Szigorúan titkos. TÜK Könyvek. BM III/III. Csoportfőnökség. Horváth József levelezése. 1984–1989. (11. d.)
- ⁵² Az „M”- (Munka-)dossziét az ügynökök, rezidensek és informátorok jelentéseinek gyűjtésére, munkájának ellenőrzésére nyitották. A „B”-(Beszerzési)dosszié az ügynök személyi dossziéja volt, amelyet az államvédelmi szervek ügynökeire, rezidenseire, informátoraira, kespiratív és találkozási lakások tulajdonosaira, bérlőire nyitottak, amelyben összegyűjtötték a hálózati személyek tanulmányozására, beszerzésére és az állambiztonsági szervekkel való együttműködésre vonatkozó adatokat.
- ⁵³ Korom Mihály 1980-tól 1985-ig az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, 1978 és 1985 között a KB fegyveres testületeket felügyelő adminisztratív titkára volt.
- ⁵⁴ Az első egy Dialógus-csoport, amely 1981-ben az ELTE őszi diákszemélyiségjén jött létre és 1983-ban szerveződött mozgalommá. A békemozgalom nyíltan fellépett az atomrakéták európai állomásoztatása ellen is. Lásd ÁBTL 4.1. A–2027.
- ⁵⁵ Ez egyike az iratmegsemmisítések körüli legendáknak. 1990 májusából fennmaradt egy aláíratlan átadás-átvételi jegyzőkönyv, amely szerint a Belügyminisztérium Irattári Osztály átadott a Nemzetbiztonsági Hivatalnak 6009 M-dossziét, 2832 B-dossziét, 7266 O-dossziét és 590 titkosított O-dossziét, összesen 16697 darabot. A BM Dokumentációs Osztályvezetője és az NBH Iratkezelési és Nyilvántartó Osztály vezetőjének 1992. január 17-én közösen készített jelentése. Idézi: Ripp, 2008. 174.
- ⁵⁶ Gál Zoltán 1989 májusától a választásokig belügyminisztériumi államtitkár. Horváth István miniszter lemondását követően, 1990. január 24-től – továbbra is államtitkárként – a Belügyminisztérium vezetője. A Nemzetbiztonsági Bizottság tagja, de Pallagi Ferenc meghallgatásán nem jelent meg.
- ⁵⁷ Lásd 43. sz. jegyzet.
- ⁵⁸ MOL XIX-B-1-y. 10-52/18-1989. Javaslat az állam- és közbiztonságról szóló törvény szabályozási elveire. Javaslat a nemzet biztonságának védelmére és a biztonsági szolgálat szervezetére. Javaslat a Magyar

Államrendőrségről szóló törvény szabályozási elveire. Miniszterhelyettesi értekezlet jegyzőkönyve 1989. november 7. (52. d.) Bővebben: Révész, 2007b.

⁵⁹ Dr. Diczig István az ORFK vizsgálati osztályának volt a vezetője.

⁶⁰ Az állambiztonsági feladatokról. A Minisztertanács 6000/1975. sz. határozata. A katonai hírszerző tevékenység szabályozásáról. A Minisztertanács 6001/1975. sz. határozata. Nem 6000-es határozat, de szorosan ide tartozik: Az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről. Minisztertanács Elnökhelyettesének 1/1975. sz. utasítása. ÁBTL 1.11.1. 45-133/75. (118. d.)

⁶¹ Pallagi Ferencet első ízben 1990. február 9-én hallgatta meg a belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság. OGY IL E-gyűjtemény BB-0022/1990.(1990. február 9.) (59. d.)

⁶² Mark Palmer 1986 és 1990 között az Egyesült Államok budapesti nagykövete volt.

⁶³ Csengey Dénes, az MDF vezetőségi tagja szerint „A Magyar Demokrata Fórum is rendelkezik saját belügyminisztériumi informátorokkal, akik állítják, hogy a belső elhárítás két részre szakadt. Ezek hatalmuk átmentése érdekében ajánlják fel szolgálataikat a különböző ellenzéki pártoknak.” Az MDF a belügyi botrány kivizsgálására parlamenti bizottság alakítását kezdeményezi. Csengey, 1990.

⁶⁴ A kérdés „a minisztérium és a legfelső vezetés”-re – tulajdonképpen Horváth István miniszterre – irányult.

⁶⁵ Az „F”-(Figyelő-)dossziét ellenséges magatartás alapján, a társadalomra veszélyes elemek ellenőrzésére nyitották, amely lehetővé tette a kiválasztott személy tevékenységének, magatartásának állandó ellenőrzését, kapcsolatainak felderítését.

⁶⁶ BM KI Parancsgyűjtemény/1974. 161. d. 45-109-6/74. BM III. Főcsoportfőnökség szerveinek háborús időszaki ügyrendjei.

⁶⁷ Havasi László: Az SZT-állomány szerepe, tevékenysége és foglalkoztatása. Lásd Orgoványi István írását a *Betekintő* 2011/1. számában! ÁBTL 4.1. 13-41/4/3/1970. A BM III Főcsoportfőnökség továbbképzésén 1970. március 6-án elhangzott előadás. BM. Tanulmányi és Képzési Csoportfőnökség 1970. Állambiztonsági Tanulmányok 197/2.

⁶⁸ Kohó- és Gépipari Minisztérium.

⁶⁹ „Krassó György ismert kezdeményezését – az USA-nagykövet közbenjárásával – valószínűleg sikerült leszerelni. Ettől függetlenül – ismerve személyiségét – nem zárható ki részéről provokatív fellépés. Visszatartására, lebeszélésére három hálózati személy kapott eligazítást.” Emlékeztető Nagy Imre és társai temetésének előkészítésére alakult ÁB operatív bizottság 1989. június 15-i üléséről. Közli: Kenedi, 1996. 362–363.

⁷⁰ A bizottság ülése a szünet után a második napirendi ponttal, Boross Péter miniszterjelölt meghallgatásával folytatódott. Boross Péter 1990. július 19-től tárca nélküli miniszterként felügyelte a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat.

Források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

1.11.1. Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság iratai

1.12.4. Megyei Rendőr-főkapitányságok ÁB szerveinek és jogelődeinek iratai

4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok

A-2027. Ksenicz Tibor: A Dialógus békecsoport létrejötte, tevékenysége és feloszlata. Szakdolgozat, BM Rendőrtiszti Főiskola Vezetőképző tanfolyama, 1986.

4.2. Parancsgyűjtemény

Magyar Országos Levéltár (MOL)

XIX-A-2-at. Németh Miklós a Minisztertanács Elnöke Titkársága szigorúan titkos anyagai.

XIX-B-1-y. Belügyminisztérium, Miniszterhelyettesi értekezletek

Magyar Országgyűlés Irattára és Levéltára (OGy IL)

C-gyűjtemény Országgyűlési irományok 1985–1990. Bizottsági iratok IV.

E-gyűjtemény BB Visszaminősített TÜK-iratok 1990., A belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság iratai. Jegyzőkönyvek. 1990. IV. B. 59-60. d. 1-8. jegyzőkönyv

D-gyűjtemény HRB Visszaminősített TÜK-iratok 1990., Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága IV. A. 6-a.

D-gyűjtemény Nbb Visszaminősített TÜK-iratok 1990., Az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága IV. A. 16-a. 1-21. jegyzőkönyv

Central European University, Open Society Archives (CEU HU OSA)

300-40-1. Records of Radio Free Europe/Radio Liberty Research Institute, Hungarian Unit, Subject Files. Box 88. Belpolitika/B Hung. Monit. 28.000. 1990. 01. 05.

305. Black Box Foundation Collection of Videos. Film Library

FL 641. Film Library

Sajtó

Csengey, 1990.

Csengey Dénes: Az MDF a belügyi botrány kivizsgálására parlamenti bizottság alakítását kezdeményezi. *Magyar Hírlap*, 1990. január 11.

Kurcz, 2010.

Kurcz Béla: Megszűnt titkosítás, hozzáférhetetlen iratok. *Népszava*, 2010. február 15.

MTI, 2005.

Magyar Távirati Iroda, Budapest, 2005. március 2.

Pozsgay, 1990.

Pozsgay Imre: „Pártszempontokból, választási megfontolásból bíráltak.” *Népszabadság*, 1990. január 17.

Hivatkozott irodalom

Bozóki, 1999.

Bozóki András (főszerk.): *Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások középszintű politikai egyeztető bizottságának 1989. július 6-i ülése. A rendszerváltás forgatókönyve: kerekasztal-tárgyalások 1989-ben.* 2. kötet. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1999.

Daku, 1994.

Daku Magdolna: A szakértők közreműködése a bizottságok munkájában, részvételük a bizottsági üléseken (1990–1994). In Soltész István (szerk.): *A bizottsági munka.* (1. rész) Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda, 1994.

Finszter, 1990.

Finszter Géza: A magyar rendőrég válsága. *Belügyi Szemle*, 1990. 6. sz.

Galambos, 1997.

Galambos Lajos: *A magyar polgári nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerének tartalmi módosulása a rendszerváltás folyamatában.* Kandidátusi értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 1997.

HangSúly, 1989.

HangSúly. Magyar Közvélemény-kutató Intézet, 1989.

Horváth, 1990.

Horváth József: *A tábornok vallomása: meztelenül a Duna-gate-ügyben.* Budapest, Pallwest, 1990.

Husz, 1998.

Husz Dóra: Intézmények presztízse 1989 és 1998 között. In Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László (szerk.): *Magyarország évtizedkönyve. A rendszerváltás (1988–1998). II. kötet.* Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 1998.

Ilkei, 2010a.

Ilkei Csaba: *A behálózott első szabadon választott magyar országgyűlés. Volt ügynökök, titkos megbízottak, titkos munkatársak mint az új rend képviselői.* <http://www.utolag.com/BehalozottMagyarOrszaggyules.htm> (Utolsó letöltés: 2010. október 12.)

Ilkei, 2010b.

Ilkei Csaba: *Állambiztonsági jegyzetek 1990-ből – A BM III. Főcsoportfőnökség vezetői a Nemzetbiztonsági Bizottság zárt ülésein.* http://www.utolag.com/AllambiztonsagiJegyzetek_1990.htm (Utolsó letöltés: 2010. július 8.)

Kenedi, 1996.

-
- Kenedi János: *Kis állambiztonsági olvasókönyv*. II. kötet. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1996.
- Magyarország Politikai Évkönyve, 1991.
Magyar Közvélemény-kutató Intézet: A politikai közvélemény 1990-ben. In Kurtán Sándor, Sándor Péter, Vass László (szerk.): *Magyarország Politikai Évkönyve, 1991*. Budapest, Economix, 1992.
- Országgyűlési kézikönyv, 1992.
Soltész István (szerk.): *Országgyűlési kézikönyv*. Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda, 1992.
- Országgyűlés Naplója. V. Kötet.
65–83. ülés (1989. november. 21. – 1990. március. 14.). Budapest. 1998.
- Öt év után a Dunagate-ügyről, 1995.
Öt év után a Dunagate-ügyről. Kerekasztal-beszélgetés, 1995. február 9-én. Részvevők: Finszter Géza, Kolláth György, Pajcsics József, Szikinger István, Pallagi Ferenc, Korinek László. *Belügyi Szemle*, 1995. 4. sz.
- Részvételi arányok, 1994.
Részvételi arányok a bizottságok ülésein 1990–1994. In Soltész István (szerk.): *A bizottsági munka*. (1. rész) Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda, 1994.
- Révész, 2000.
Révész Béla: Az I/6. számú munkabizottság. Az erőszakos megoldásokat kizáró jogi garanciák megteremtése. Bevezető és jegyzőkönyvek. In Bozóki András (szerk.): *A rendszerváltás forgatókönyve: kerekasztal-tárgyalások 1989-ben*. 6. kötet. Budapest, Új Mandátum Kiadó, 2000.
- Révész, 2006.
Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében – politológiai értelmezési lehetőségek. *Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica*. (68/19.) Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2006.
- Révész, 2007a.
Révész Béla: A Fekete Doboz 20 éve. *Beszélő*, 2007. 7-8. sz.
- Révész, 2007b.
Révész Béla: Egy meghiúsult törvényalkotási kezdeményezés 1989-ből. Az állam- és közbiztonsági törvény szabályozási elveire vonatkozó javaslat kudarca. *De Iurisprudentiae et Iure Publico*. 2007. 1-2. <http://www.dieip.com/>
- Ripp, 2008.
Ripp Zoltán: Állambiztonsági reformtervek, a Dunagate és a politikai fordulat. In *A Szakértői Bizottság jelentése 2007–2008*. Budapest, 2008.
- Tőkés, 1998.

Tőkés Rudolf: *A kialakított forradalom: gazdasági reform, társadalmi átalakulás és politikai hatalomutódlás 1957–1990.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1998.